

A B S Z T R A K T F Ű Z E T

Szerkesztette:
Nagy Levente és Fazekas Ferenc

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

Pécs, 2022

TARTALOMJEGYZÉK

Szekciók

Antik filozófia	4
Antik művészet	24
Antikvitás-recepció	28
Antikvitás és reneszánsz	36
Assziriológia	46
Egyiptológia	59
Epigraphika	74
Görög költészet	90
Judaisztika, hebraisztika	101
Költészet és kommentár	109
Mítoszok –	
Emlékezet, hagyomány és újítás	123
Nyelvészet	133
Ókori India	142
Ókortörténet	147
Patrisztika	163
Régészet	177
Szaktudomány	198
Társadalmi kontextus a szövegkritika tükrében: Bizáncon innen és túl	200
Újasszír és újbabilóniai istenvilág és rituálék	217

Absztraktok

Antik filozófia

Időpont: 2022.05.19. – 2022.05.20.

Helyszín: B403

BARANYI TAMÁS

**A fenséges 18. századi fogalmának
ókori előzményei Plótinosznál**

Bár a fenséges 18. századi elméleteinek ókori előzményeit hagyományosan Pszeudo-Longinoszhoz kötik, egy alternatív megközelítés szerint Platón intelligibilis széppel és rajongással kapcsolatos nézetei is már párhuzamot mutatnak azokkal (Clewis, Doran, Shaw, Porter). Ebben az előadásban ezekre a nézetekre építve Plótinosz életművében vizsgálom azokat a passzusokat, amelyekben a 18. századi fenséges-fogalom (Burke, Kant) előzményei jelenhetnek meg (Enneadész: I.4, III.5, V.8).

Baranyi Tamás, PhD hallgató
ELTE-BTK Antik és középkori filozófia Doktori Program

BÁRÁNY ISTVÁN

Az anamnészis érv a *Phaidónban*.

Előadásomban Platón Phaidón. c. dialógusának második – anamnészis – érvének az értelmezésére teszek kísérletet, és rámutatok egy értelmezési nehézségre, mely az érv megértését megnehezíti.

Bárány István
ELTE-BTK Görög Tanszék

BUZÁSI GÁBOR

Újplatonizmus és vallás a két háború közti Magyarországon

1920 és 1944 között a magyar szellemi életben élénk érdeklődés mutatkozott az újplatonizmus iránt, ami különösen Magyaryné Techert Margit, Ivánka Endre és Artner Edgár munkásságában csúcspontot ért el, de korántsem korlátozódott rájuk. Techert főként a "plotinizmus" misztikus vonásai és orientális eredete iránt volt fogékony, kutatásait pedig A hellén újplatonizmus története c. könyvében (1934) foglalta össze. Ivánkát elsősorban az újplatonizmus és a patrisztika komplex viszonya foglalkoztatta, és ennek különböző aspektusait vizsgálta számos magyar és külföldi tanulmányában, mielőtt később, már külföldön Plato Christianus c. művében (1964) kutatásait összegezte volna. Artner a katolikus hittudományi kar professzoraként bevallottan apologetikus indíttatásból tárgyalta a hellén újplatonizmust 1940-42 között megjelent cikkeiben, majd eredményeit Ókeresztény egyház- és dogmatörténet c. átfogó munkájában (1946) fejtette ki vallástörténeti megvilágításban. Mindhárman magas színvonalon tárgyalták az újplatonizmus jelenségét, és mindhárman meghatározónak tekintették annak vallási aspektusát, amit jellemzően a patrisztikus teológia háttérével együtt vizsgáltak. Ezen belül is központi szerepet játszott a

monoteizmus keresztény és pogány, Krisztus-központú és Nap-központú változatának kérdése annak számos metafizikai, exegetikai, kultikus és politikai vetületével együtt. Előadásomban előbb felvázolom a korszak magyar újplatonizmus-kutatását, röviden bemutatom annak három fő képviselőjét, majd rátérek a szoláris, ill. keresztény monoteizmus kérdésére, és ebből kiindulva mutatom be az újplatonizmus két háború közötti hazai értelmezéseit a kortárs és a későbbi nemzetközi kutatások fényében.

Buzási Gábor, adjunktus
ELTE-BTK Ókortudományi Intézet

ÉLŐ CSENGE ENIKŐ

**„Hogy ne volna egészen rossz?”
Az anyag és a rossz vizsgálata
Plótinosz és Proklosz metafizikájában**

Az újplatonikus filozófus, Plótinosz (204-270/71) *Enneászok* című művének I,[53]8-as értekezésében megfogalmazott álláspontjának alapján, az anyag (hé hülé) és a rossz (to kakon) egy és ugyanaz. Az Akadémia egyik utolsó vezetője, Proklosz Diadokhosz (412-485) majd kétszáz évvel később tagadja ezt az állítást. Kutatásomat a két gondolkodó ezen álláspontjának feszültsége ihlette. Plótinosz a már említett művében több helyen is foglalkozik e két fogalommal, azonban ezek azonosítása a *Mi a rossz és honnan ered?* című értekezésben a legegységesebb. Proklosz szintén több írásában vizsgálja az említetteket, jelen előadásomban azonban Plótinosz két értekezésére, a II,[12]4. és az I,[53]8., valamint, Proklosz *De malorum subsistentia (A rossz létezéséről)* című művének témámhoz kapcsolódó, releváns részeire fókuszálva igyekszem értelmezni, majd összehasonlítani a két gondolkodó rosszról és anyagról alkotott álláspontját.

Élő Csenge Enikő
ELTE BTK Filozófiatudományi Doktori Iskola
Antik és középkori filozófiai program

GELENCZEY-MIHÁLTZ ALIRÁN

**A Nappal és az Éjszaka kapujában:
Parmenidész és az Idő**

Parmenidész költeményének prooimionjában egy fantasztikus égi utazás során a Nappal és az Éjszaka (ösvényeinek) kapujához, vagyis a kozmosz határához érkeznek. Fénysugaraktól (Napleányok) vezetve túljut a félelmetes akadályon egy téren és időn kívüli végtelenül mély hasadékba, ahol egy Névtelen Istennő kinyilatkoztatja számára az isteni logosz/logika szerinti Lét alaptörvényét: Van vagy Nincs, a Nincs kizárva, mert lehetetlen elgondolni is. Mivel csak az létezik valójában, ami mindig és szükségszerűen igaz, a kozmosz – mint időben keletkező és elmúló, állandóan változó és kontingens létező - nem bír valódi léttel. Úgy is mondhatjuk, hogy mivel az időben létezés, a változás és az idő nem gondolható el ellentmondásmentesen, az idő és az idő jelenségvilága nem-létezik. A Nappal és az Éjszaka kapuja tehát nem csak a kozmosz, hanem az Idő kapuja is, amely egyben a „Most Van” örökkévaló, transzcendens realitásába is átvezet. Parmenidész misztikus utazása a megváltást keresi a kozmosz, a „szörnyű születések”, kegyetlen világából: a „tudó férfi”, a beavatott számára a Kapu jelenti az egyetlen kiutat, a „leválást” a létezés

kerekéről, elviselhetetlen körforgásáról, a szabadulást a ciklikus idő romboló-pusztító hatalmából.

Lehet-e az Idő egyik aspektusának is tekinteni a költemény „Aletheia”- részében látnoki erővel és vas-következetességgel megrajzolt entitást? Előadásomban nem csak erre a kérdésre keresem a választ, hanem az „Egy és Örök Most” és a kozmikus idő viszonyát is szeretném új megvilágításba helyezni Parmenidész és Empedoklész töredékei alapján.

Dr. Gelenczey-Miháltz Alirán
MTE Művészetelméleti Tanszék

GERÉBY GYÖRGY

A világtörténelem felfedezése: Eusebiosz és Ágoston

A korai kereszténység történelemszemlélete egy nagyon fontos tekintetben hozott újat, és pedíg a bibliai idő átfogó világidővé szélesítésével. Ez több, mint a bibliai események krónikája, vagy akár egyszerűen 'nyugati eszkatológia,' amennyiben az üdvtörténetben a teremtéstől kezdődő és az eszkatonnal véget érő világidő teljes világtörténetként jelenik meg. Ez a szemlélet Eusebiosznál a kronológiákban valamint a Praeparatio evangelicában jelentkezik, illetve teoretikusan Ágostonnál a De civitate Dei-ben. Rekonstruálom a történelemszemlélet kimondalan, de implicit teológiai előfeltevéseit, illetve azokat a következményeket, amelyek ebből a népekre, a birodalomra, illetve az egyházra, mint 'történelmi jelenségre' politikai szempontból következik.

Geréby György
CEU, Department of Medieval Studies

GUBA ÁGOSTON

Parkoluthészsiz Plótinosznál

Plótinosz filozófiájának egyik leggyakrabban említett újdonsága, hogy a tudatosság központi szerepet játszik benne. Ezt mutatja többek között a hozzá kötődő terminusok nagy száma, amelyek a legtöbb esetben nem egyszerű szinonimák, hanem a tudatosság más-más aspektusát fedik le. Előadásomban ezek közül a terminusok közül egy Plótinoszról ritkábban előkerülőt, a parakoluthészsizt vizsgálom meg. Először röviden bemutatom a fogalom epiktétoszi előzményeit, majd áttérek az Enneaszokban való megjelenésére. A parakoluthészsiznek mind az érzékelhető világ, mind az Értelme és az Egy szintjén előforduló használatát elemezve amellek érvelek majd, hogy ez a fogalom az öntudatot fedik le, ezáltal bemutatva, hogy Plótinosz hogyan gondolkodott az öntudatról.

Guba Ágoston
ELTE

HANGAI ATTILA

Reprezentáció és benyomás (*typos*) Plótinosznál

Plótinosz a benyomásnak (*typos*) az érzékelésben betöltött szerepével kapcsolatban ellentmondásosnak tűnően ír. Míg a IV.6 értekezésben amellet érvel, hogy az érzékelés magyarázatához nincsen szükség az érzettárgytól származó benyomások feltételezésére, máshol (pl. III.6.1; IV.4.23) bevezet ilyen benyomásokat a testi érzékszerv affekcióiként, bár az érzékelést a lélek által alkotott ítélettel azonosítja. Előadásomban ennek az ellentmondásnak feloldásával fogok foglalkozni.

Hangai Attila, tudományos munkatárs
ELKH

JUHÁSZ KLAUDIA

**Mit gondoljunk Priamoszról?
Arisztotelész etikájának egy megoldatlan kérdése**

Előadásomban egy, az arisztotelészi etikában igen ismeretes nehézséget szeretnék újra megvizsgálni. E feszültség röviden így fogalmazható meg: a filozófus az *eudaimonia* meghatározásakor ragaszkodik ahhoz a kíváncsolomhoz, hogy a boldog élethez szükség van olyan javakra is, mint a vagyon, a megbecsültség vagy a barátok. Azonban etikájának elidegeníthetetlen jegye az erényes cselekvés kitüntetett szerepe is. Valamilyen módon minden más tényező, ami a boldog élet tárgyalásában helyet kap, ettől függ. A *Nikomakhoszi etika* I. és X. könyve viszonyának értelmezése során kialakult vita egyik kulcsjegye is éppen ez: a külső javak az *eudaimonia* részei vagy pusztán annak szükséges feltételei? S ezzel szoros összefüggésben: ha a boldogság elsősorban az erényes tevékenységben áll, akkor pontosan mit értsünk azon az arisztotelészi állításon, ami szerint mindent az *eudaimonia* kedvéért választunk? (Az említett vitát persze csak még jobban kiélezi, ha az erényes cselekvéseken, a X. könyvet alapul véve a kontempláció intellektuális erényét értjük). Kérdésem tehát voltaképpen a következő: mi Arisztotelész végső válasza arra nézve, hogy az erény elégséges-e a boldog élethez?

Első látásra a válasz könnyen körvonalazhatónak tűnik: az elégségesség-vitában Arisztotelészhez szokás kötni, a sztoikus pozíció ellenében, azt az álláspontot, miszerint az erényen kívül még számos más jó – barátok, anyagi források, kellően hosszú ideig élő gyermekek stb. – szükségesek az *eudaimoniához*. Közelebről nézve azonban az derül ki, hogy a külső javak fontosságának e tekintetbe vételét nem könnyű zökkenőmentesen beilleszteni Arisztotelész felfogásába. Ugyanis, ha a külső javaknak csakis instrumentális szerepet juttattunk a boldog életben, akkor, – s e ponton jól látszik, hogy ez az értelmezés Arisztotelész koncepcióját elmozdítja az erény elégségességének irányába – a boldogság sérülékenységeinek lehetsége kapcsán ezt kell mondanunk: e javak elvesztése lényegében nem fogja tudni befolyásolni az *eudaimoniát*. Ez pedig a következőt fogja eredményezni: nem fogunk tudni érdemleges különbségeket tenni a külső javak között. Ha sosem választjuk őket önmaguknál fogva, mivel csakis az erényes cselekvés lehetővé tétele (vagy kiterjedtebb megvalósulása) érdekében választjuk őket, akkor nem fog tudni nagyobb súllyal latba esni például egy barátunk elvesztése, mint a vagyonunk elvesztése. A veszteség, amelyet szenvedtünk lényegében mindig ugyanaz marad: meg lettünk fosztva bizonyos erényes cselekedetek végrehajtásának lehetőségétől. Ha viszont megengedjük, hogy e javak önmaguknál fogva is értékesek legyenek a boldogság szempontjából, akkor az *eudaimonia* igenis ki lesz téve nekik. Arisztotelész pedig

nyitva hagyta annak kérdését, hogy pontosan milyen mértékben.

Abban a reményben vetem fel újra ezeket a kérdéseket, mert úgy gondolom, az, hogy milyen választ adunk/adhatunk rájuk, alapjaiban határozza meg azt, amit az arisztotelészi etika jellegéről gondolunk/gondolhatunk.

Juhász Klaudia
ELTE BTK Filozófiatudományi Doktori Iskola
Antik és középkori filozófia Doktori Program

LAUTNER PÉTER

Plótinosz és az emlékezés

Az előadás két tézis mellett vonultat fel érveket. Az egyik a történeti: minden kritika dacára úgy tűnik, hogy Plótinosz elmélete az emlékezetről (és általában az érzékelésről) nagymértékben a sztoikus elmélet által befolyásolt. A másik: ha az érzékelés és ebből adódóan az emlékezés ítélet, akkor a két kognitív aktus között, amennyiben az emlékezet igaz ítélet, csak időbeni különbség fedezhető fel. Probléma: ha a lélek nem fogad be hatásokat a fizikai világból (?), és az érzékelés mint ítélet itt van jelen, akkor ez az ítélet hogyan változhat, vagyis miként emlékezhethünk rosszul.

Lautner Péter, docens
ELTE-BTK Görög Tanszék

NÉMETH ATTILA

Epikureus levélhagyomány

Az előadás első felében röviden áttekintem Epikurosz fennmaradt levéltöredékeinek típusait és a forma által betöltött funkciókat az iskola történetben. Az előadás második felében a Kr. u. 2. századi epikureus, Oinoandai Diogenész levéltöredékeit vizsgálom meg az epikureus levélhagyomány tükrében.

Németh Attila
BTK Filozófiai Intézet

ROSTA KOSZTASZ

A Parthenón kígyóalakjai és platóni újraértelmezésük

Francis Cornford a *Timaios*hoz írt kommentárja epilógusában veti fel, hogy a dialógus központi aktusa, az irracionalitás leigázása az ész által, párhuzamba állítható a Parthenón azon szoborcsoportjaival, melyeken a barbárság és zsarnokság bukik el a civilizáció erőivel szemben (giganto-, kentauro- és amazonomakhia). A motívum olyannyira meghatározó volt, hogy az ő-Parthenón/Hekatompedon nyugati oromzatán is jelen volt abban, ahogy Zeusz lesújtotta (véltetőleg) Tüphónt, a sárkányistent. Bár az új Parthenón nyugati oromzata Athéné és Poszeidón jóval mérsékeltebb vetélkedését ábrázolta, az ellenséges kígyómotívum itt is domináns (tengeri szörnyek, kígyófarkú Tritón), ugyanakkor az athéni oldalon is felbukkan (Kekropsz kígyóval, illetve Athéné kígyója az olajfára tekeredve).

Előadásomban a kígyómotívumhoz való kétféle viszony filozófiai újraértelmezését kívánom felvázolni. Az egyik Tüphón leigázása a platóni pszichológiában (az *Állam* és a *Phaidrosz* leírásai), a másik Athéné és Poszeidón küzdelmének filozófiai újraelbeszélése a *Timaios-Kritiasz*ban, ami a kaotikus Szükségszerűség meggyőzésében csúcsosodik ki. A mitikus paradigmák – Tüphónban a kígyóelem agresszív elnyomása,

Kekropszban pedig domesztikálása – filozófiai megoldásokat vetítenek előre a racionalitás és az irracionalitás konfliktusában.

Rosta Kosztasz
ELTE BTK

SZOBOSZLAI-KISS KATALIN

Miről szól az *Állam*?

Platón *Állam* című dialógusának témavilága igen változatos – politikai, teológiai, ismeretelméleti, pszichológiai, nevelélméleti tanokban gazdag – pontosan ezzel indokolható, hogy Platón egyik legterjedelmesebb műve egyben a legismertebb is. A cím alapján államelméleti tankönyvre vagy elemzésre számít az olvasó, de meglepő módon a terjedelmes írás kisebb arányban tartalmaz tényleges kormányzástani fejtegetéseket. Előadásom nem terjedhet ki a mű teljeskörű elemzésére, valójában arra próbálok kísérletet tenni, hogy az *Állam* dialógust „műfajilag” meghatározzam. Steiger Kornél morálfilozófiai írásként definiálja, hiszen elsősorban a lélek képességeiről és minőségeiről szól. Meglátásom szerint Platón Állama egy történeti ihletettségű költői mű, amelyben a filozófus az egykor fényes városállamnak állít emléket. Hipotézisem a műfaji meghatározást tekintve ellentétes Steigerével, feltevésem szerint az *Állam* Athén történetének egy, a konkrét események és a politikai főszereplők nevének említése nélkül előadott allegorikus összegzés, amelynek célja a polisz hanyatlásához vezető okok elemzése és a politikai zűrzavar enyhítése lehetett bizonyos tekintetben

politikai terápiás irat. Meglátásom szerint Szókratész halálát és a demokráciából való kiábrándulást követően Platón egy önmaga és polgártársai számára gyógyírt hozó művet alkotott.

Dr. habil. Szoboszlai-Kiss Katalin, egyetemi docens

Antik művészet

Időpont: 2022.05.20.

Helyszín: B402

HAJDÚ ATTILA

Dionysos világa Kallistratos
***Ekphraseis* című gyűjteményében**

Valamikor a késő császárkorban (Kr. u. 4. sz.?) tevékenykedő Kallistratos egyetlen ránk maradt, *Ekphraseis* címen hagyományozott műve tizennégy – a maga nemében egyedülálló – műalkotás (főként szobrok) leírását tartalmazza. A leírásokat elsősorban a retorika és a leíró gyakorlatok története szempontjából tartották vizsgálatra érdemesnek, ugyanakkor ezek az *ekphrasisok* az ókor művészeti irodalmához is szervesen kapcsolódnak, hiszen a klasszikus görög művészetről alkotott késő ókori elképzelésekbe engednek betekintést. A tizennégy leírás középpontjában Orpheus (7.) és Dionysos (8.) szoborleírásai állnak. Ezt szem előtt tartva az előadás megkísérli rekonstruálni a kallistratosi szövegek késő ókori kontextusát, valamint igazolni a gyűjteményben a dionysikus-orphikus képzetek jelenlétét.

Hajdú Attila, mb. óraadó
SZTE BTK Klasszika-Filológia és Neolatin Tanszék

SZIKORA PATRICIA

**Hogyan olvassunk szarkofágokat? –
Hippolytos és Phaidra mítosza a császárkori
sírművészetben**

Annak ellenére, hogy az attikai drámában háromszor is színre vitték Hippolytos és Phaidra történetét, a római kor előtti időkből kevés képzőművészeti ábrázolás maradt ránk. A 2–3. században azonban szembetűnő a változás: a mostoha szerelmi ajánlattétele gyakori témája lesz a császárkori római és athéni műhelyekben készült, mitikus történeteket megörökítő szarkofágoknak. A kutatás számára sokáig kézenfekvőnek tűnt a választás: a szűz életű vadász alakjában az idejekorán elhunyt személy idealizált emlékképét ismerték föl, Phaidra megjelenését így gyakran mellékes kötelező elemként magyarázták, majd az elhunyt gyászoló édesanyjaként, esetleg feleségként azonosították. Az ábrázolások vizuális narratívája azonban nem feltétlenül „mítosz és valóság” – egyébként aligha szétválasztható – viszonyrendszerében értelmezendő, sokkal inkább élet és halál, élők és elhunytak kapcsolatáról beszélnek az ikonográfia nyelvén. Előadásomban a mítosz görög-római irodalmi változataiban meglévő elemekből kiindulva mutatom be a Hippolytos-szarkofágok néhány példáját.

Szikora Patricia, doktorjelölt
ELTE BTK
Palladion Műhely

TÓTH NOÉMI

**Archaikus és archaizáló szárnyábrázolások a
szobrászatban**

Az antik művészet történetét végigkíséri a szárnyas alakok jelenléte. Előadásomban készülő doktori disszertációm eddigi megfigyeléseit mutatom be, különös tekintettel az archaikus kori szobrászatban megjelenő szárny-ábrázolásokra. Néhány példán keresztül kísérletet teszek az archaikus korszakra jellemző szárnytípusok- és változatok császárkori jelenlétének meghatározására, tehát az archaikus és archaizáló változatok összehasonlító elemzésére.

Tóth Noémi
PTE-BTK Ókortörténeti Doktori Program
Palladion Műhely

Antikvitás-recepció

Időpont: 2022.05.21.

Helyszín: B403

DARAB ÁGNES

Az Antigoné-téma a 20-21. századi magyar irodalomban

Az előadás kiindulópontja az Antigoné-téma legújabb magyar irodalmi átirata, Dragomán György 2017-ben online, majd 2018-ban a *rendszerújra* kötetben megjelent novellája, a *Hangár*, amely Szophoklész klasszikus irodalmi nőalakjának sorsát írja újra a mindennapokban. Az értelmezés a novella szövegvilágának térpoétikáját állítja a középpontba. Annak disztópikus karaktere invitál *A fehér király* analóg szövegvilágának a bevonására, és egyben kijelöli a novella helyét a Dragomán-életmű szövegvilágában. A kontextust az olvasói tapasztalat tágítja tovább, amely a Dragomán-szövegek disztópikus térpoétikájának magyar irodalmi előzményére Örkény István *In memoriam Dr. K. H. G.* és Sánta Ferenc *Halálnak halála* című novellájában ismer rá. Az Antigoné-téma hazai befogadás történetének közvetlen előzményét Eörsi István két elfeledett drámája, a *Huligán Antigoné* (1969) és a *Tragédia magyar nyelven Szophoklész Antigonéjából* (1989) képviseli. Az értelmezés keretét tovább tágítja a kitekintés az Antigoné-téma kortárs világirodalmi jelenlétére, Ali Smith *Antigoné* (2011) című meseátiratára és Kamila Shamzie *A fiúk hazatérnek* (2018) című regényére. Éppen a klasszikus és

kortárs világirodalmi kontextus felől mutatkozik meg az Antigoné-téma magyar irodalmi hagyományában regisztrált sajátosságok jelentésképző ereje, a szövegvilágok kelet-európaisága.

Darab Ágnes, MTA doktora, egyetemi tanár
ME Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

FRAZER-IMREGH MONIKA

**Filológiai vita a *Miscellanea* egyes helyei kapcsán –
Angelo Poliziano és Battista Guarino (1435–1503)
levelezése**

Az antik tradíciók továbbélésével, hagyományozódásával és újraértelmezésével kapcsolatban Polizianónak a *Miscellanea* című gyűjteményébe foglalt klasszika-filológiai értekezésein túl a legnagyobb érdeklődésre a XII kötetbe rendezett *Levelei* tarthatnak számot, melyek nemcsak értékes tanúi kora eseményeinek és a reneszánsz legnagyobb kútfői eszmecseréinek, de számos alkalommal önálló kis tanulmányokat is magukba foglalnak egy adott témáról. Az I. kötet 9–14. levele foglalja magába annak a két humanistának és nagyhatású tanárnak a tudós, ám barátságos vitáját, melyet Polizianónak a *Miscellanea*-ban szereplő egyes versfordításai kapcsán folytattak. Előadásomban a két tudós alakját és levélváltását mutatom be.

Frazer-Imregh Monika, PhD, egyetemi docens
KRE, BTK, Történeti Intézet,
Ókortörténeti és Segédtudományi Tanszék

JÁSZAY TAMÁS

Egy előadás archeológiája: Oresztész Moszulban

Rövid összefoglaló: A kortárs világszínház magas árfolyamon jegyzett alkotója Milo Rau, aki „a jövő városi színházának” megteremtésén fáradozik az NTGent művészeti vezetőjeként. A 2018-as, Rau és alkotótársai által jegyzett ún. genti manifesztum látszólag szigorú szabályrendszerrel állít fel, amikor tíz pontba sűríti a színházzal való mai foglalatosságok szerintük követendő alapelveit. A teoretikus kiáltvány terhelépróbáját a 2019 tavaszán Irakban és Belgiumban bemutatott *Oresztész Moszulban* című előadás jelentette. Rau Aiszkhülosz szövegéből csak fragmentumokat emel ki, hogy azokat jelenetről jelenetre a közreműködő iraki és belgiumi színészek személyes élettörténeteivel, illetve az észak-iraki háborús zóna eseménytörténetével ütköztesse. Az *Oreszteia* olyan központi témái, mint például a háború, a bosszú, a megbocsátás, a remény szokatlan fénytörésbe kerülnek a jól elkülöníthető rétegekből álló, helyenként felvállalt didakszissal megkonstruált bemutatóban. Előadásom az *Oresztész Moszulban* ezen rétegeinek feltárására, azonosítására és értelmezésére vállalkozik.

Jászay Tamás, egyetemi adjunktus
SZTE BTK Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

MEZŐSI MIKLÓS

**Néhány megjegyzés Janus Pannonius
Homéros-fordításaihoz**

Mára már tudható, hogy az utókor által jó ideig vélelmezett teljes Homéros-fordítás helyett Janus Pannonius mindössze két részlet fordításával készült el az *Íliás*ból, a harmadik „homérosi” fordítása pedig egy homérosi himnusz nagyszerűen kibővített átdolgozása. Janus Pannoniusnak ezek a munkái – mint arra Ritoók Zsigmond rámutatott – fordítástörténeti és költészettani szempontból is jelentősek és megkerülhetetlenek.

Előadásomban Janus Pannonius Homéros-fordításainak az eredeti görög szövegekkel való összevetésén keresztül azt szeretném megmutatni, hogy a költő miképpen birkózik meg azzal a feladattal, amit a homérosi és a latin hexameter különbözősége támaszt a fordítónak. A homérosi himnusz átdolgozó fordításának rávetítése az eredeti szövegre pedig a poétikai innováció ragyogó példájára világít rá, ahogy a költő nyersanyagként használja fel az eredeti szöveget, hogy a fordításalátdolgozással a saját költői koncepcióját teremtsen meg és öltöztesse fel.

Mezősi Miklós

PÉTI MIKLÓS

**Télemakhosz alakja a
kora modern angol irodalomban**

Bár a modern olvasók jól ismerik az Odüsszeia „jóesű” (pepnumenos) Télemakhoszát, az európai irodalmakban csak a 18. század elejétől, *Fénelon Les Aventures de Télémaque* c. művének megjelenése után vált igazán közismertté (és felkapottá) Odüsszeusz fiának karaktere. Dolgozatomban bemutatom, hogy a Fénelont megelőző évszázadban a kora modern angol szerzők miként jelenítették meg Télemakhosz alakját költeményeikben, drámáikban, és kritikái írásaikban.

Dr. Péti Miklós, egyetemi docens
Károli Gáspár Református Egyetem

SÜVEGH ESZTER

**Puttók a műhelyben:
egy ókori téma feldolgozása klasszicizáló
épületdíszítő domborműveken**

Székesfehérvár történelmi belvárosában két 18. század végén – 19. század elején épült lakóház domborműves homlokzatképein is felbukkan a kézműves műhelyben dolgozó (szárnyatlan) puttók motívuma. Az ábrázolástípus valószínűleg antik előképekre vezethető vissza: az ókori római művészetben hasonló jelenetekkel találkozunk falfestményeken (például a pompeii-i Casa dei Vettiiben) és szarkofágreliefeken.

Az előadásban bemutatom a székesfehérvári domborműveket és kortárs, hazai és külföldön fellelhető párhuzamaikat (Budapest, Brüsszel). Ezek alapján kísérletet teszek annak felderítésére, milyen úton, milyen előképek hatására jelenhetett meg ez az antik eredetű téma a 18–19. századi építészetben, illetve milyen jelentést hordozhattak a különböző mesterségeket reprezentáló puttóalakok az egyes korszakokban.

Süvegh Eszter, múzeumpedagógus-segédmuzeológus
Szent István Király Múzeum

Antikvitás és reneszánsz

Időpont: 2022.05.20.

Helyszín: B403

DRASKÓCZY ESZTER

„Nem vagyok [...] Pál”. Dante és a Visio Pauli

Előadásomban a dantei „contrapasso” (ellenbűntetés) egy fontos előzményével foglalkozom. Dante túlvilági útja előtt két fontos elődjéhez méri magát, kijelentve, hogy kételye szerint „nem Aeneas, és nem Pál” (*Pok.* II, 32), és senki – sem saját maga, sem más – nem tartja méltónak erre, így attól tart, hogy örült vállalkozás elindulnia. Az első megnevezett modell, Aeneas esetében kimutatható, hogy az utazó Dante kezdeti, félelemből és kishitűségből fakadó tagadását („nem vagyok Aeneas”) a Vergilius vezette pokol- és purgatórium-járás számos Aeneis-utalása és újrajrása egy ki nem mondott állítássá változtatja (*új Aeneas vagyok*). A második megnevezett modell, Szent Pál esetében ugyanezt az *imitation* és *aemulation* alapuló szerzői hozzáállást várja az olvasó, azonban gyökeresen eltérő forrásszövegekkel és hagyománnyal állunk szemben. A rövid és a tapasztaltak elmondhatatlanságát hangsúlyozó bibliai részletet (2 Kor 12) a *Paradicsomban* több szempontból is felidézi-újrajrja Dante. A *Pokol* bűn és büntetés-rendszere számára azonban egy másik szöveg a meghatározó, a középkorban számos változatban elterjedt „*Szent Pál apostol látomása*” (*Visio Pauli*).

Draskóczy Eszter, tudományos munkatárs
MTA-SZTE Antikvitás és Reneszánsz Kutatócsoport

GELLÉRFI GERGŐ

**„Hol hálsz épp, lex Iulia?” –
Laronia beszéde Iuvenalis 2. szatírájában**

Iuvenalis képmutatás elleni invektívájának egy pontján lép színre az életmű egyetlen, hosszabb monológot előadó női interlocutora, Laronia. A 26 soros beszéd középpontjában a képmutató, a női szerepbe lépő, illetve a valódi énjüket elrejtő homoszexuális férfiak állnak, ahogy ez a szatíra egészéről is elmondható. E férfiak hasonló szerepet töltenek be a 2. szatírában, mint a római asszonyok a 6.-ban: egy központi (képmutatás, illetve hűtlenség) és számos mintegy mellékesen említett (pl. a vallási rituálék megbecstelenítése, előkelő rómaiakhoz méltatlan viselkedés stb.) vétket a narrátor rájuk fókuszálva mutat be, ám ez nem jelenti azt, hogy e bűnök kizárólagos elkövetői, e jelenségek kizárólagos felelősei lennének. E párhuzam a két szatíra között kimondottan Laronia monológjára fókuszálva is megfigyelhető, de bizonyos pontokon a két beszélő, az interlocutor és a szatirikus narrátor ellentmond egymással, így előadásomban a két szöveget együtt vizsgálva mutatom be Laronia beszédét és annak lehetséges értelmezéseit.

Gellérfi Gergő, egyetemi adjunktus
SZTE BTK Klasszika-Filológia és Neolatin Tanszék

LÁZÁR ISTVÁN DÁVID

Antik orvoslás és orvosok
F. Petrarca: *Contra quendam medicum* című
invektívájában

Petrarca invektívájában megsemmisítő támadást intéz egy orvos ellen, aki az *artes mechanicae* közé sorolt medicinát elébe helyezte az *artes liberales* között szereplő *rethoricának*, sőt a költészetnek is. Előadásomban azt kívánom bemutatni, hogy a szerző, akinek a véleménye kora orvosairól lesújtó, hogyan értékeli az antik orvostudományt és az antikvitás híres orvosait.

Lázár István Dávid
SZTE Klasszika-Filológiai és Neolatin Tanszék &
ELKH-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és recepció
Támogatott Kutatócsoport

MOLNÁR ANNAMÁRIA

Szerteágazó hagyományok szintetizálása – A boccacciói Ops nyomában

Ops istennő az ókori irodalmi hagyományban mind névalakjait, mind a hozzá társított funkciókat tekintve rendkívül komplex istennőként van jelen. A bőség, a gazdagság, a termékenység és a föld istenségeként számos néven említik őt (többek között Opis, Rhea, Tellus és Cybelé), és ezzel párhuzamosan különféle szerepeket tulajdonítanak neki, amelyek között egyértelmű distinkció nem születik sem az antikvitásban, sem pedig a középkorban. Előadásomban azt kívánom bemutatni, hogyan értelmezi mindezeket az Opshoz köthető elemeket a középkori irodalmi hagyomány szűrőjén keresztül Boccaccio. Milyen attribútumok és interpretációk jutnak el hozzá, és forrásai alapján hogyan alkotja meg az istennőről szóló leírásait a *De mulieribus claris* és a *Genealogia deorum gentilium* soraiban? Milyen ellentmondásokba keveredik a filológus és a narrátor Boccaccio és ezek vajon feloldhatók-e? Ops alakja Boccaccio interpretációjában tehát szemléletes példája lehet annak, hogyan boldogul a filológia hajnalán egy szerző az elődei tollából származó ismeretekkel.

Molnár Annamária

ELKH-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció
Kutatócsoport

NAGYILLÉS JÁNOS

**Nicolas Chorier Sigea-hamisítványa:
a prelibertinus irodalom forrásvidékén**

Az ún. prelibertinus irodalom történetét Nicolas Chorier Luisa Sigea neve alatt készített hamisítványa, a *Satyra Sotadica de arcanis Veneris et Amoris* áll. A 18. századi libertinus irodalom által leginkább utánzott (és legtöbbször fordított, adaptált, excerptált) munka tudományos feldolgozása csak az utóbbi évtizedekben indult meg. Nyelveikben megfelelő antik, későantik és még későbbi, latin nyelvű munkák, tartalmi szempontból pedig korábbi, általában Itáliában született, és nem is latin nyelvű szövegek befolyásolják. Ezek aprólékos feltárása még tartogat új információkat e nagy hatású szöveg alaposabb megértéséhez.

Nagyillés János
SZTE Klasszika-Filológia és Neolatin Tanszék &
MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció
Kutatócsoport

PETNEHÁZI GÁBOR

Erasmus és Terminus: a hiányzó koponya

Erasmus az 1510-es évektől kezdődően használta személyes emblémaként Terminus római isten képmását, ill. ehhez kapcsolódó, elhíresült személyes mottóját (*concedo nulli*), amelyek tudatosan alakított önreprezentációjának is részévé váltak, és – saját magyarázata szerint – egyfajta halál-szimbólumnak tekintette azokat. Előadásomban e különleges emblémához való viszonyát boncolgatom az életmű különböző szöveghelyei, valamint az Erasmusról készült képi ábrázolások segítségével.

Petneházi Gábor
NKE-EJKK-PÁK; ELKH-BTK-TTI
ELKH-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és recepció
Támogatott Kutatócsoport

POSTA ANNA

**A mártírium költői ábrázolása a
17. századi (1680-1700) debreceni
neolatin gyászvers-gyűjteményekben**

A 17-18. század fordulójához közeledve sorra egymás után haltak meg a Debrecen egyházi-szellemi életében kulcsfontosságú szerepet betöltő lelkészek és tanárok. 1681-ben Nógrádi Mátyás és Martonfalvi Tóth György, 1683-ban id. Köleséri Sámuel, 1686-ban Felvinczi Sándor, 1691-ben Szenci A. Pál, 1700-ban pedig Szilágyi Tönkö Márton tért meg a Teremtőjéhez. A halálesetek következtében egyre csak fokozódott a török háborúk, a gyakori járványok és a protestánsüldözések okozta általános kétségbeesés. A 17. század utolsó évtizedeiben a tragikus történeteknek mintegy emlékművet állítva hat halotti versgyűjteményt nyomtattak ki az elhunyt tanárok és lelkészek tiszteletére. A verses nyomtatványokban elsratott személyek életútja viszonylag békésnek mondható, tehát nem szenvedték meg annyira a háborús helyzet és az üldöztetés okozta megpróbáltatásokat, mint például az 1670-es években Magyarországot elhagyni kényszerült exuláns társaik, ettől függetlenül a gyászkölteményekben szereplő mitológiai képek fényében egy rövid időre mégis a protestáns mártírpantheon tagjainak sorában tűnnek föl.

Az előadás első felében a korszakban megjelent fontosabb hazai mártírológiai kiadványok mártír- és mártírium-fogalmait tekintjük át azokra a kérdésekre keresve a választ, hogy milyen tényezők teljesülése esetén tekintettek valakit igaz mártírnak, hogy miben állt az igaz mártíromság, hogy a mártíriumnak elengedhetetlen feltétele volt-e a tulajdonképpeni vértanúság, azaz a halál, és hogy mindezek függvényében a debreceni közösségi vezetők (lelkészek, tanárok) halála értelmezhető-e mártíromságként. Az előadás második részében pedig a 17. század végi Debrecenben kinyomtatott neolatin halotti versgyűjteményekben megjelenő, az elhunyt személyeket jelölő mitikus alakokkal foglalkozunk, megkíséreljük azokat implicit jelentéseik felől nézve mártírológiai szempontból értelmezni. Elemzéssel arra szeretnék rámutatni, hogy az ilyesféle mártírológiai jelentéssel bíró mitológiai képek a laudációs apoteózis részeként, vagyis a búcsúztatottak mártírként való ábrázolásának tipikus poétikai-retorikai eszközeiként a 17. századi debreceni neolatin halotti költészetben is regisztrálhatók.

Dr. Posta Anna, tudományos munkatárs
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

VÍGH ÉVA

**Hórapollón *Hieroglyphicájának*
reneszánsz kori recepciója**

Hórapollón Kr. u. 5–6. században írt *Hieroglyphicája* az antik egyiptomi képírásról szóló egyetlen teljes, ókori értekezés. A 15. század elején került a reneszánszkori európai művelődés sodrába, s bár a hieroglifák 19. századi megfejtése nem e műnek köszönhető, írók, költők, művészek és ikonológusok számára közvetítette évszázadokon át az ókori szent bölcsélet jelképeit. Egységes, szimbolikus nyelvet jelentett, antik eredetű szimbólumgyűjteményként, emblémáskönyvként működött.

Az előadás a *Hieroglyphica* reneszánszkori recepcióját bemutató néhány jellegzetes művelődéstörténeti körülményre fókuszál.

Vígh Éva

SZTE Olasz Tanszék

ELKH-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és recepció

Támogatott Kutatócsoport

Assziriológia

Időpont: 2022.05.20.

Helyszín: B402, B405

ÁRVAI TAMÁS

Ritualisztikus és meseszerű elemek az asszír királyfeliratokban

Az asszír királyfeliratok igéinek statisztikai és szerkezeti vizsgálata kimutatja, hogy az ismétlődések szigorú szabályszerűség alapján tagolják a szöveget. Ezek bizonyos esetben egy adott ige – szinte – recitatív ismétlésében jelennek meg. Más esetben pedig nem maguk az igék, hanem az eseményt kifejező képek ismétlődnek – mintegy elmesélve a történéseket. Előadásom témája, hogy – a statisztikai elemzés alapján – mely témák hajlanak inkább a rituális megfogalmazás, melyek pedig a elmesélő megfogalmazás felé. Kérdés továbbá, hogy mi lehet ennek a jelenségnek az oka és háttere.

Dr. Árvai Tamás

BUHÁLY ATTILA

**Egy birodalom formaváltozásai.
Az urartui állam működésének változásai
Kr.e. 714. előtt és után**

Az urartui állam működésével és felépítésével kapcsolatban sokféle, összességében sokszor egymásnak is ellentmondó elmélet, megközelítés fogalmazódott meg annak hierarchikus, szélsőségesen redisztributív voltától egyfajta „hálózatos” felépítéséig. Az értelmezésbeli különbségek nemcsak a különböző történészek ideológiai háttéréből erednek, hanem a különböző források és kutatási szempontok különbségéből is: más és más képet láthatunk az asszír források tükrében, az urartui epigráfiai anyag szerkezetét tekintve, vagy akár a történeti néprajzi adatokat figyelembe véve. Az előadás célja sorra venni azokat a legfontosabb és jellegzetes változásokat, amelyek az epigráfiai anyag szerkezetében, struktúrájában történt az urartui állam fennállása idején, megvizsgálva, hogy milyen következtetéseket lehet levonni ezekből az állam működésével kapcsolatosan.

Buhály Attila, PhD, főiskolai docens

CSABAI ZOLTÁN

**A babilóniai fogság ékírási forrásai
az újbabilóni gazdasági szövegek tekintetében**

A júdaiak babilóni fogságáról Babilónia területéről ékírással, akkád nyelven hosszú évtizedeken keresztül csak egy nagyon kisszámú, korlátozott információt nyújtó forráscsoport tudósított a kutatás számára. Ezek források is elsősorban az elhurcolt királyhoz kapcsolódnak. Néhány évvel ezelőtt azonban ez a forráshelyzet gyökeresen megváltozott, és sok olyan újbabilóni agyagtábla lett ismert a szakemberek számára, amelyek az elhurcolt júdaiak mindennapi életéről tudósítanak. Napjainkra már néhány magyar nyelvű tanulmány is született, amelyek ezeket a forrásokat érintik, röviden bemutatják. Az előadás ennek az új forráscsoportnak a bemutatására, kutatási lehetőségeinek ismertetésére vállalkozik. A jelen előadás célja, hogy bemutassa a korpuszban fellelhető szövegtípusokat, ezek kutatási lehetőségeit, és a kutatásban már ismert újbabilóni gazdasági források segítségével rávilágítson a forráscsoport néhány sajátosságára.

Csabai Zoltán, PhD adjunktus
PTE BTK TTI Ókortörténeti Tanszék

CSITÁRI PÉTER

Elvesztett szabadság: hogyan lett egy szabad polgárból szolga az ókori Mezopotámiában?

Az ókori Mezopotámiában a szabad polgárok és a (rab)szolgák egymás között éltek, a két réteg pedig folyamatosan érintkezett egymással. A Kr. e. 21. századi Girszu és Umma városából előkerült jogi szövegek alapján a lakosok társadalmi státusza nem volt érinthetetlen. Egy szolga számára adott volt a lehetőség, hogy elnyerje a szabadságát, és felemelkedjen, ahogyan egy szabad polgár is könnyedén lesüllyedhetett a szolga státuszba. Utóbbi esetre egy részletes betekintést ad az NSGU 43-mas jogi dokumentum, amelyből kiderül, hogyan válhatott egy szabadnak született polgár szolgává. A szöveg egyben egy rövid betekintést nyújt abba is, hogyan zajlott a státuszváltás adminisztrációja, milyen jogok védték a szabad polgárokat, és milyen egyéb lehetősége lett volna egy szabad polgárnak elkerülni a szolgaságba süllyedést.

Csitári Péter, doktorandusz

ESZTÁRI RÉKA

**Az Alvilágtól a világhálóig.
A mezopotámiai Ištar-Dumuzi rituálék
új kiadásának lehetőségei**

Noha mára mind az online ékírásos szövegkorpuszok létrehozása, mind a mezopotámiai rituális szövegek új kiadása és digitalizálása a virágkorát éli, a kutatás által korábban is méltatlanul negligált Ištar-Dumuzi rituálé-sorozat javított és elektronikus formában is elérhető kiadására eddig senki sem tett kísérletet. Emiatt a mezopotámiai hitvilág és kultikus gyakorlat e sajátos szegmensét feltáró szövegcsoport jórészt az assziriológusok számára is ismeretlen.

Gyakran ismételt feltevés, hogy Ištar istennő kultusza „sámánisztikus” jellemzőkkel bírt? E tétel azonban az alapvető forrást jelentő rituálé-sorozat alapos ismeretének és vizsgálatának hiányában csak bajosan igazolható.

Az előadás keretében ismertetett kutatás e hiányosság pótlásaképp az Ištar-Dumuzi rituálék új, publikálatlan kéziratokkal, részletes filológiai és tartalmi kommentárral kiegészített kiadásán alapulva a mezopotámiai vallásosság e kivételes jelentőségű forráscsoportját kívánja mind a szakmai, mind a szélesebb közönség elé tárni.

Esztári Réka

ELTE BTK, Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

FÖLDI ZSOMBOR

**Isteneknek szóló fohászok
az ó- és középbabilóni pecsétfeliratokon**

Előadásomban az i.e. II. évezredi mezopotámiai pecsétfeliratok egy altípusával foglalkozom, mely nem a pecsét tulajdonosának minél pontosabb azonosítására helyezi a hangsúlyt, hanem egy vagy több istenséghez szóló fohászt tartalmaz. Ezek a megszólított isten vagy istennő magasztalását és/vagy a pecsét tulajdonosának hosszú és boldog életére, egészségére stb. vonatkozó kívánságokat tartalmaznak. A tipológiai problémák ismertetését követően egy-egy jellegzetes csoportot mutatok be.

Dr. des. Földi Zsombor
Ludwig-Maximilians-Universität München

KEREKES MIKLÓS

**Az asszírok anatóliai továbbélése
az ókortól a 20. századig**

Az ókori Asszír Birodalom a nyugati expanziója során nem minden tartományt asszírianizált egyenlő szinten, ami nyomon követhető egyrészt már az ókori forrásokban is, másrészt pedig a 19-20. századi anyagokban, amelyek a szír keresztények akkori földrajzi megoszlását mutatják. A források külön-külön történő vizsgálata, illetve azok összehasonlítása is fontos megállapításokhoz vezethet.

Dr. Kerekes Miklós, független kutató

NAGY TAMÁS

Az elámi királyság szerepvállalása az anti-asszír koalíciós küzdelmekben

A Kr.e. 1. évezred során Babilónia belpolitikai válságba került, amelyet a Kr.e. 8. századtól meginduló asszír expanziós lépések egyre sikeresebben tudtak kihasználni. A helyi uralkodók felismerték, hogy az így kialakult fenyegetés ellen egy koalíció megszervezésével tudnak csak hathatósan fellépni. A szövetség megszervezését legeredményesebben a helyi Bīt-Yakīn törzs tudta megvalósítani, amelybe az elámi uralkodókat is bevonták. Elám szerepe a koalíción belül egyre jelentősebbé vált, hiszen az asszír hatalom megjelenése a határok mentén, arra sarkalta az elámi uralkodókat, hogy valamilyen módon csökkentsék az asszír fenyegetést a magterületeik körül. Az iráni királyság számára, egy hathatós puffer zóna kialakítása volt a cél, amely elsősorban biztosíthatta volna a kellő védelmet az asszír előre nyomulással szemben, valamint helyre állíthatta volna a hagyományos politikai, gazdasági kapcsolatokat Babilóniával. A kutatás célja az, hogy hangsúlyozza az elámi szerepvállalás jelentőségét az anti-asszír koalíciós küzdelmekben, illetve kontrasztba állítsa az asszír expanzió dinamikáját az elámi politikai lépésekkel.

Nagy Tamás

NYITRAI MÓNIKA

Leopárdok az ókori Mezopotámiában

A leopárdok a Kr. e. 4–3. évezredben meghatározó szerepet töltek be a mezopotámiai kultúrában, azonban ezt követően az írott forrásokban, valamint a képi ábrázolásokon való jelenlétük visszaszorult; a helyüket az oroszlánok vették át, s a következőkben ezen állatok jelentősége, szerepe nőtt meg, nem csak Mezopotámiában, hanem az egész Közel-Keleten. Jelen előadás elsődleges célja, hogy bemutassa az ókori Mezopotámiából ismert leopárdábrázolásokat, melyek főként kis szobrocskákat, amuletteket és pecséthengereket foglalnak magukban.

Nyitrai Mónika, doktoranda
ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

PINTÉR ANNA KRISZTINA

***Az Inana és Sukaletuda c. mítosz –
áldás vagy átok a hírnév?***

Az előadásom a címben szereplő sumer mítosz utolsó bekezdésének új értelmezéséről szól. Az utolsó bekezdésben Inana meghatározza Sukaletuda, kertész sorsát. Ezt a részt eddig úgy értelmezték, hogy Inana ugyan megöli Sukaletudát, de áldásában biztosítja, hogy Sukaletuda neve örökre fennmaradjon. Mezopotámiában a legnagyobb dolog, ami a halandókkal történhet, az az örökké fennmaradó hírnév megalapozása. A szöveg és a foglalkozásnevek alaposabb filológiai elemzéséből azonban éppen az ellenkezője derül ki. Sukaletudát Inana megátkozta, és nem biztos, hogy a világhírét pozitívan kell érteni. Sukaletuda sorsa a presztízses utóélettől a lehető legtávolabb áll.

Pintér Anna Krisztina, tudományos munkatárs

VÉR ÁDÁM

A királyi hatalomgyakorlás határai az Újasszír Birodalomban

Az Újasszír Birodalom fénykorát jelentő időszak (Kr. e. 745–630) során a birodalom méreteihez képest rendkívül szűk hivatali elit (összesen kb. 160–180 fő) kezében óriási hatalom összpontosult. Ez a kör vezette az államapparátust, s ugyanezen személyek irányították a hadsereg működését is. Bár az asszír forrásokban több helyen kimutathatóan önálló testületként azonosították őket (LÚ.GAL.MEŠ / *rabûti*: a „nagyok”), a korábbi történetírás e jelenségnek nem tulajdonított különösebb jelentőséget.

A királyi levelezés és adminisztratív szövegek forrásbázisán az asszír uralkodó és az adminisztráció vezető rétege közötti hatalmi viszonyt, valamint a birodalom irányításának tényleges működését vizsgálva a korlátlan hatalommal rendelkező keleti despota uralkodói képe némileg repedezni látszik. Az államszervezet működése szempontjából a király személye, ha nem is volt közömbös, de jóval kisebb jelentőséggel bírt, mint ahogy azt a történeti emlékezet megalkotására és alakítására hivatott, az uralkodói imázst megteremtő, ideológiailag terhelt narratív szövegek (például az asszír királyfeliratok vagy az udvari költészet remekei), valamint a

palotadomborművek ábrázolásain megjelenő királyi önreprezentáció képei mutatják, melyek a modern történetírás nagy narratíváit is meghatározták.

Vér Ádám
ELTE BTK Vallástudomány Tanszék

Egyiptológia

Időpont: 2022.05.20.

Helyszín: B405

FERÓ ESZTER

**Obeliszk és szárnyas napkorong egy Tolna megyei
kukoricásban –
ifj. Bartal György egyiptomán emlékműve**

A római császárok Egyiptom iránti lelkesedését ma is jól szemlélteti az Itália területén felállított obeliszkek nagy száma, melyek eredeti funkciójukat elveszítve, később a reneszánsz pápák idején is nagy népszerűségnek örvendtek. Innen ered az az egyiptológusok számára jól ismert mondás, mi szerint ma Rómában több obeliszk áll, mint Karnakban. A 17. századtól kezdve bizonyíthatóan Magyarország is jelentős mértékben kivette a részét a nagy európai obeliszk-állítási lázból. A magyar arisztokrácia körében a barokk, majd angolkeretek díszítésére használt ókori motívum elsősorban a szabadkőműves eszmék térnyerésével vált igazán kedveltté. Ebben a tekintetben az ifj. Bartal („Napsugár”) György emlékére 1939-ben emelt faddi obeliszk egy izgalmas példa, hiszen mind funkcióját, mind méretét tekintve kivételt képez a fentebb említettek alól. Az előadás célja, hogy az egyiptománia jelenségének ezen egyedülálló példáján és történetén keresztül elemezze, hogyan vértéződik fel egy ókori motívum és vallási szimbólum újabb jelentéstartalmakkal, kulturális rétegekkel. Ezzel párhuzamosan azt is bemutatja, hogyan válik – térben és időben eltérő

környezetben – egy dunántúli község mindennapjainak és emlékezet-történetének szerves részévé.

Feró Eszter
Egypt & Austria Society tagja

FULLÉR ANDREA

**Bubi fizura az ókori Egyiptomban.
A rövid női hajviselet egy különleges példája.**

Az ókori egyiptomi ábrázolások a hajviseletek gazdag tárházát vonultatják fel. A kifinomult női és férfi frizurákról gyakran a homloknál és a fül előtt előbukkanó természetes haj ábrázolásának köszönhetően tudjuk, hogy parókák. Az egyiptomiak azonban alkalmanként saját hajukból készítettek frizurát. A disszertációm témájaként választott magas színvonalon kivitelezett női bronzszobrok a 22–26. dinasztia időszakára keltezhetőek. A csoport egyik legjellegzetesebb stílusjegye a rövid, kerek, apró fürtökből álló hajviselet, amelynél gyakran szinte lehetetlen eldönteni, hogy parókáról vagy saját hajból készített frizuráról beszélhetünk. Előadásomban az általam tanulmányozott női bronzszobrok frizurájához kapcsolódóan ennek az unisex hajviseletnek egy rendhagyó példáját vizsgálom az Óbirodalom időszakában.

Fullér Andrea, PhD-jelölt
ELTE BTK Egyiptológiai Tanszék

HORVÁTH ZOLTÁN

**„Nézd meg jól az isteneiteket!”
Kulturális fantáziálások Egyiptomról
Roland Emmerich *Csillagkapu* című filmjében**

Az ókori Egyiptom gyakorlatilag a mozgókép megszületésétől kezdve a filmművészet közkedvelt témája, bár ami a vásznonról visszaköszön, az rendszerint nem a történeti Egyiptom, sokkal inkább egy emlékezeti (re)konstrukció, melynek gyökerei egészen a Nyugat kulturális identitásának pilléreit képező görög-latin antikvitas illetve a judeo-kereszténység Egyiptom-képéig nyúlnak vissza. A két mesternarratíva az egykori magaskultúrát egyfelől a misztériumok, a titkos és rejtett tudás dicső tárházaként valamint az egzotikum, a túlradó és alkalmasint abnormalitásba hajló érzékiség birodalmaként, másfelől a hamis vallásosság, az elnyomás és szolgaság gyűlölt, eltiprandó földjeként ábrázolja. Az egyes filmalkotások előszeretettel merítettek ebből a metaforakészletből, hogy közvetítésükkel reflektáljanak az őket létrehozó társadalmi közeg kollektív vágyaira, félelmeire és értékrendi sajátosságaira. Roland Emmerich 1994-ben bemutatott *Csillagkapu* (Stargate) című filmje, mely voltaképpen a modern populáris kultúrának a science fiction, a kalandfilm, a triumfalista narratíva és az orientalizáló egyiptománia jegyeiből összegyúrt

produktuma, eme régi filmtörténeti hagyomány továbbélését példázza. A játékfilm figyelemre méltó sikerét nem az impozáns bevételi adatok tükrözik a legjobban, hanem önálló, az akadémiai diskurzusra is kiterjedő recepciótörténete. Előadásomban emellett érvelek, hogy a *Csillagkapu* kiemelkedően kedvező fogadtatása mindenekelőtt azzal magyarázható, hogy gazdag és összetett szimbólumrendszerével, dramaturgiai struktúrájával és többszörös jelentésrétegeivel a film, keletkezésének sajátos szociokulturális miliójében, három lényeges területen, egyidejűleg több társadalmi réteg valóságos, ám nem feltétlenül tudatos pszichológiai igényeit volt képes kielégíteni. Egyrészt, az 1990-es évek a csoportidentitás-képző és autoritásellenes konspirációs teóriák, s azon belül is a Max Weber-i értelemben „varázstalanított” modern világban egyfajta vallási pótlék szerepét betöltő paleoasztronautikai diskurzusok virágkora volt. Ezen nézetek követői (a „hívők”) és az azokkal csupán szimpatizáló, jóval szélesebb közönség számára a nyíltan áltudományos tézisekre építő film az objektív és a bemutatott képi valóság közötti határ elmosásával, illetve az egyik főhős, a heretikus nézetei miatt korábban diszkreditált egyiptológus *Daniel Jackson* (James Spader) erkölcsi rehabilitációjával vágybeteljesítő funkcióval bírt és pozitív azonosulási mintát kínált. Másrészt, a 90-es éveket egyben a kommodifikált testiség, a fluid nemiség, a biszexualitás és a homoeroticizmus iránti fokozott érdeklődés is jellemezte, mely

irányzatokkal a *Csillagkapu* szexuális szimbolikája, különösképpen az antihős *Ra* (Jaye Davidson) idegen és démoni voltának orientalizáló megjelenítése tökéletesen egybecsengett. A fetiszizált, maszkulin és feminin jelleggel egyaránt felruházott test látványa és a finom utalások szintjén éreztetett szexuális deviancia a voyeurisztikus élmény ígéréssel láncolta magához a tekintetet, a nézők nemi irányultságától függetlenül. Végül, de nem utolsósorban, a korai kritikák által sekélyesként jellemzett történetyszál valójában egy triumfalista narratíva, mely az 1991-es Öbölháború traumájának feloldására és az amerikai nemzettudat megerősítésére törekedett azáltal, hogy az erőszakos katonai beavatkozást inverz módon önvédelemként mutatta be. Ebben a konstellációban Egyiptom a modern muszlim-arab népesség metonimikus leképezése.

Horváth Zoltán, egyiptológus, főmuzeológus
Szépművészeti Múzeum

IRSAY-NAGY BALÁZS

Meritré-Hatsepszut királyné III. Thotmesz sírjában

III. Thotmesz főfeleségét, Meritré-Hatsepszut királynét többször ábrázolják a férjének készített királysírban (KV 34). Két ábrázolása a sírkamra bejárati ajtónyílásának két oldalán található. A sírkamra falát ezen a ponton az Amduat 4. órájával díszítették, és mivel a királyné alakja semmiben sem különbözik a környező istenábrázolásoktól, a szakirodalom (Erik Hornung, Friedrich Abitz) a királyné ábrázolását az Amduat részeként, pontosabban annak kiegészítéseként interpretálja.

Az előadás azonban mellett érvel, hogy a királyné megjelenítését nem az Amduat összefüggésében kell (elsősorban) értelmezni, hanem, Paul Bucher megfigyelését követve, a bejárati ajtónyílás kontextusában; továbbá, hogy a közelebbi pilléren lévő híres családi jelenettel alkot egységet. Az összesen négy részből álló, a vizuális környezetbe való beolvadás révén „rejtett” képciklus a királynét azonosítja a temetést végrehajtó személyként.

Irsay-Nagy Balázs
ELTE BTK Egyiptológiai Tanszék

JASPER KATA

**Ha, a Nyugat ura a Hórusz-sztéléken:
megjegyzések egy, az istenhez korábban kevésbé
kötött tárgycsoporthoz**

Ha isten, a Nyugat urának nevét standardon ábrázolt két- vagy háromcsúcsú hegy jellel írták, és leggyakoribb epithetonja a nb jmn.t, vagyis a „Nyugat ura”. Az isten alakja a Nílus-völgytől nyugatra húzódó, sivatagos területekhez kötődik, noha az esetek túlnyomó többségében ez a kapcsolat nem világosan kimondott, és jobbra csupán a kontextusból következtethető ki. Természetében ötvözi a nyugat és a sivatag szemantikai tartományából származó tulajdonságokat, amelyek leginkább – szó szerint és átvitt értelemben is – a határterületek fogalmához kapcsolják őt.

Az előadásban Ha megjelenését egy olyan tárgycsoporton, az ún. Hórusz-sztéléken vagy Hórusz-táblákon vizsgálom, amelyet a szakirodalom eddig nemigen említett az isten bemutatása során. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a rendelkezésünkre álló források alapján Ha alakja mennyiben tekinthető a kígyó, skorpió és más veszélyes állatok ellen védő táblák szöveges és dekorációs programja szerves részének, és mindez mit árul el az isten természetéről, mennyiben gazdagítja róla szóló tudásunkat.

Jasper Kata

ELTE BTK, Egyiptológiai Tanszék

TÓTHNÉ MIHÁLYKÓ ÁGNES

Angyali ábrázatok a késő antik Egyiptomban

Pesynthiosnak, a felső egyiptomi Koptos hetedik századi püspökének szentéletrajzában olvasható az alábbi történet: egy alkalommal egy pap misézés közben kiköpött az oltár mellett, és azonnal szörnyethalt. A tragikus esetet a szentéletű püspök azzal magyarázta, hogy ahogy a pap az eucharisztikus imát mondta, az oltár mellett megjelentek az angyalok mennyei seregei, és a pap köpete az egyik kerubot érte, aki büntetésből szárnyával halálra sújtotta. Az anekdota kiválóan szemlélteti azt a késő antik elképélést, hogy miközben a pap az eucharisztikus ima során, a Sanctus előtt megidézte a mennyei seregek liturgiáját, az angyalok valóságosan megjelentek az oltárnál, megelőlegezve Isten Fiának jelenlétét a kenyérben és a borban. De hogyan néztek ki ezek a templomot láthatatlanul meglátogató mennyei hatalmasságok? Hogyan képzelte el őket az egyszerű hívő, aki a szertartáson részt vett? Előadásomban azokat a forrásokat - liturgikus szövegeket, homíliákat, és templomi dekorációkat - fogom röviden áttekinteni, amelyek a hívek fantáziáját segítették, és ezek alapján vázolom fel, milyen volt a késő antik Egyiptom angyalképe.

Tóthné Mihálykó Ágnes
Oslói Egyetem/ Osztrák Tudományos Akadémia

OROSZ ADRIENN

**„Vágd le a fejét az ellenségnek...!” Bész-ábrázoló
kozmetikai kanalak a Los Angeles County Museum of
Art és a British Museum gyűjteményében**

A Los Angeles County Museum of Art gyűjteményében található kozmetikai kanál (AC1992.152.59) hátoldalát különleges motívummal díszítették: a kanalakra jellemző Bész-ábrázolások helyén ugyanis olyan jelenet látható, amely a máshonnan is ismert Bész-Bész ill. Bész-napkorong-majmok kombináción túl kétoldalt egy-egy levágott fejet is tartalmaz. A jelenet egy másik kozmetikai kanálon is megfigyelhető, amely a British Museum birtokában van (BM EA66536). A kanalak elülső oldalainak díszítése is egyezik. Előadásomban megvizsgálom a rendhagyó Bész-ábrázolást, felkutatom a képi elemek forrásait és magyarázatot adok a kompozíció rendező elvére. A két kanál fontos láncszem lehet az egyiptomi Bész kutatásában, mert egy népszerű ráolvasás ritka képi ábrázolását jelenítik meg, és konkrét alakhoz kötik a több istenséghez szóló szöveget.

Orosz Adrienn, doktorjelölt
Eötvös Loránd Tudományegyetem

SIMON RITA

Balati kormányzók kapcsolatrendszere

Az egyiptomi Nyugati-sivatagban található Dakhla oázis az óbirodalom során a térség legjelentősebb csomópontjává fejlődött. A 6. dinasztia alatt a memphiszi királyi udvarral szoros kapcsolatban álló kormányzók székhelye lett az oázis fővárosa, Balat. A kormányzók feladatai közé tartozott az oázis és a hozzá tartozó sivatagi területek irányítása, valamint a fáraó akaratának érvényesítése az afrikai térség országai, népei felé. Az oázisból induló Abu Ballas út, mely a sivatagon át a Szahara déli peremvidékére vezetett, folyamatos használat nyomát mutatja a 6. dinasztia és az azt követő Első Átmeneti Kor során. Ezzel párhuzamosan a balati kormányzói palota archívuma diplomáciai kapcsolatok ápolására enged következtetni az egyiptomi déli határvidékén.

Simon Rita
ELTE BTK Egyiptológiai Doktori Program

VARGA DÁNIEL

**A thébai szent táj egy istencsoportja:
a „Négy Montu” teológiája**

A kiterjedt régészeti és epigráfiai munkálatoknak, valamint a papirologiai és prozopográfiai kutatásoknak köszönhetően egyre átfogóbb ismerettel rendelkezünk a későkori és görög-római kori thébai kultuszokról, illetve az ezek mögött húzódó vallásfilozófiai tanokról. „Thébai teológia” alatt az Amon köré fűződő lokális kozmogóniai hagyományt értjük, amelyben a teremtés fázisait a teremtő isten egyes létformái reprezentálják. A régió *par excellence* ősi istensége azonban nem Amon, hanem Montu volt, akinek kultusza a thébai nomosz négy városában, Medamudban, Észak-Karnakban, Armantban és Todban összpontosult. A két isten teológiai szerepköre a Harmadik Átmeneti Kortól kezdve párhuzamosan fejlődött, tetőpontját pedig a görög-római kori forrásokban érte el, ahol gyakran feleltették meg egymással őket.

A Montu-teológia a négyes számon alapult, hiszen az istenség lokális formáit a fentebb említett négy templomban tisztelték. Ennek eredményeképpen egy új istencsoport, a „Négy Montu” jött létre, amely szövegesen először a Ramesszida Korban dokumentált, gyökerei azonban feltételezhetően korábbra, a Középbirodalom idejére nyúlnak vissza. A négy tagból álló csoport az

Amon-kozmozgónia szerves részét képezte, teológiaiilag pedig több jelentésréteggel rendelkezett. Feladatuk mindenekelőtt Théba és Amon védelmének biztosítása volt.

A Négy Montu képi és szöveges előfordulásait összegyűjtve és elemelve az előadás az istencsoport teológiai szerepének bemutatására vállalkozik, továbbá igyekszik az egyes rétegek mögött megjelenő, korábbi kozmozgóniai tradíciók elemeit azonosítani.

Varga Dániel, PhD-hallgató
ELTE BTK Egyiptológiai Doktori Program

ZSOM DÓRA

Egyiptomi ásátások a középkori muszlim forrásokban

Köztudott, hogy az óegyiptomi sírokat az ókortól fogva folyamatosan fosztogatták. Az iszlám térhódításával az óegyiptomi emlékek utáni kutatás, azok kiaknázása államilag irányított, szervezett formát öltött. A sírok és egyéb lelőhelyek ásását az uralkodó, vagy kormányzó hivatalnokai felügyelték, az ásátás megkezdését és folytatását engedélyezéshez kötötték, az előkerült leletek felett az ásátók nem rendelkezhetek szabadon. A sírok ásása tehát nem pusztán „fosztogatás” volt, ahogyan ezt napjainkban rendszerint feltételezik, hanem sok tekintetben hasonlóságot mutatott a modern ásátásokkal. Ezek között a tudományos érdeklődést is említhetjük, hiszen egyes ásátásokról beszámolók készültek, melyek a feltárt emlékek értelmezésére törekedtek. A látványosabb leleteket pedig az uralkodó „állította ki”, ha nem is a mai múzeumoknak megfelelő intézményekben, hanem a saját palotájában

Dr. Zsom Dóra, docens
ELTE-BTK Arab Tanszék

Epigraphika

Időpont: 2022.05.20. – 2022.05.21.

Helyszín: B402

AGÓCS NÁNDOR

A pannoniai tekercsábrázolások lehetséges értelmezései

Előadásomban azokat a kérdéseket, problémákat járom körül, melyek a Pannonia szepulkrális emlékein feltűnő tekercsábrázolások elemzése során merültek fel. Az már előzetesen biztosan kijelenthető, hogy a tartomány anyagának önmagában való vizsgálata csak részkérdésekre adhat választ. Így például már a pannoniai ábrázolásokon, a tekercs biztosan nem lehet a római polgárjogot bizonyító okmány. Ugyanakkor a tekercsábrázolások túlságosan kis számban fordulnak elő a *dextrarum iunctio* gesztusával együtt, hogy ezekben az esetekben a tekercs házassági szerződésként való értelmezése megerősíthető, vagy cáfolható legyen. Így már a részkérdések vizsgálatához sem elegendő egyetlen tartomány tekercsábrázolásainak áttekintése. Pannonia anyagát a Duna menti tartományok hasonló szepulkrális emlékeivel kell összevetni, mivel a római gondolkodás is egyfajta egységként tekintett ezekre a provinciákra, amelyek egykor mind az ún. *Publicum portorium Illyrici* részét képezték. Elhelyezkedésükből fakadóan egyrésztől hasonló jellegű külső kihívásokkal kellett szembenézniük, másrésztől a Birodalom belseje felől más és más hatások érték ezeket a tartományokat, hiszen Raetiában sokkal

inkább érvényesült a Rajna-vidéki tartományok befolyása, mint Moesia Inferiorban, amely már szinte nem is említhető a Birodalom latin nyelvű részeként. Ugyanakkor ezen tartományok ismert ábrázolásai még könnyebben áttekinthető anyagot jelentenek. Így előadásunkban kitérünk a tartományok, régiók közötti hasonlóságokra, különbségekre és azok lehetséges okaira. Ugyanakkor az előadásunkon keresztül szeretnénk bemutatni kutatásunk módszertanát, az általunk alkalmazott megközelítést, illetve adatbázisunk felépítését.

Dr. Agócs Nándor, egyetemi adjunktus & történész-muzeológus
ELTE Savaria Egyetemi Központ
Szent István Király Múzeum

BERECZ GÁBOR

A legio II adiutrix altisztjei

Előadásomban a császárkor jelentős részében Aquincumban állomásozó legio II adiutrix altisztjeivel foglalkozom. Az általuk hátrahagyott, viszonylag gazdag feliratos anyag alapján kísérletet teszek arra, hogy elkészítsem – a feliratok szövege szerinti legteljesebb – társadalomtörténeti portréjukat. Kutatásom tehát megvizsgálja a katonák karrierjeit, származását, vallásosságát, családmmodelljeit, és ahol erre utaló adat van, azok financiaális helyzetét is.

Berecz Gábor, hallgató

FEHÉR BENCE

Néhány problémás felirat Aquincum territoriumáról
–
felirattani mítoszrombolás

2020-ban jelent meg több, mint tíz év előkészítő munkája után a Tituli Aquincenses IV. kötete, mely Aquincum territoriumának északi részével foglalkozik. Sajnálatos módon ebben is van néhány olyan felirat, amelyeknek olvasata immár kutatók több generációja óta átöröklődő hibákat tartalmaz, nagy elődeink tekintélye által konzerválva. Az előadás kísérletet tesz arra, hogy három-négy felirat esetén a valódi olvasatot és annak nyelvi-szöveggörnyezeti háttérét bemutassa, egyúttal módszertanilag felhívja a figyelmet arra, miért és hogyan érdemes folytonos kritikával illetnünk a „klasszikus” tudósegényiségek feliratértelmezéseit is.

Dr. habil. Fehér Bence, igazgató
Magyarságtudató Intézet,
Klasszika-filológiai Kutatóközpont

FORISEK PÉTER

**Cappadocia provincia segédsapatai
a Kr. u. 2. század elején**

Arrianos Cappadocia helytartója Ektaxis kata alanon című művében 23 katonai egységet sorol fel a két legio mellett. Az előadás ezeknek a legióknak a feliratos anyagát vizsgálja a Kr. u. 2. század elején.

Forisek Péter, egyetemi docens
DE Klasszika-filológiai és Ókortörténeti Tanszék

GRADVOHL EDINA

Anatómiai votív feliratok

Előadásomban a feliratos anatómiai votívokkal foglalkozom, közülük is elsősorban a genitáliákon szereplő dedikációkkal.

Gradvohl Edina, PhD, főiskolai docens
Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar

GRÜLL TIBOR

**A noricum i tekercsábrázolások ikonográfiai
motívumának értelmezéséhez**

„Tekercs a kézben” elnevezésű OTKA-kutatócsoportunk idén 245 olyan noricum i síremlék-ábrázolást töltött fel az adatbázisába, amelyen összesen 287 különféle íróanyag és íróeszköz ábrázolása szerepelt (ezek 61%-a volt tekercs és 14%-a írotábla). Első pillantásra is világossá vált számunkra, hogy két ikonográfiai típust: a „tekercs a kézben”- és az ún. „librarius”-ábrázolásokat külön kell kezelnünk. Mindkettővel kapcsolatban elég kiterjedt – elsősorban osztrák – kutatási előzményeket találtunk, amelyek nagyjából két szempont szerint értelmezik az íróanyagokat: szimbolikus vagy konkrét értelemben; és vagy egyetlen jelentést tulajdonítanak neki, vagy emlékművenként mást és mást (rabszolgapfelszabadítási vagy leszerelési okmány; polgárjog-adományozó irat; házassági szerződés stb.). Sajnos feliratok csak kis százalékban találhatók a domborművek mellett, de ezek egyértelműsítik, hogy pl. polgárjogi okiratról nem lehet szó. Véleményünk szerint meg kellene vizsgálni azt a lehetőséget, hogy a „tekercs a kézben” ikonográfiai motívum a sír tulajdonlására vonatkozó okirat. Ezt az értelmezést erősíti a nagy számban előforduló rámutató

gestus (Ein- vagy Zwifingergestus), amely a *stipulatio* kötelező eleme volt. A *librarius*-domborművek esetében, amelyeken egy szolgálólány látható halotti szertartásokhoz tartozó eszközökkel, valamint egy férfi szolgáló, amint ír vagy olvas, nyitott papirusztekercssel vagy írotáblákkal a kezében. A mintegy 90 ilyen típusú ábrázolás értelmezése nem könnyű, mivel egyszerre lehet funerális vonatkozása is (az írás esetében pl. végrendeletkezés), és egyszerre utalhat az elhunyt műveltségére (a papirusztekercs olvasása).

Prof. Dr. Grüll Tibor, egyetemi tanár
PTE Ókortörténeti Tanszék

LAURA TASHMAN

**Ancient North Arabian (Safaitic) Inscriptions from
Wadī Salḥub in North Eastern Jordanian Badia**

In April 2013, I participated in an excavation in Wadī Salḥub located in North Eastern Jordanian Badia. The team was headed by Professor Dr. Hani Hayajneh, a member of the Faculty of Archaeology, Yarmouk University, Jordan. The results were fruitful and we discovered an enormous number of North Arabian inscriptions. I had the honour to study 81 of the discovered inscriptions, but for this paper I would like to present 5 inscriptions only and I will include the decipherment and translation of each inscription in addition to all the language notes. Furthermore, I will add an introduction about the location and historical background of the inscriptions and the Safaitic Language.

Laura Tashman, PhD -hallgató
Szegedi Tudományegyetem

NÉMETH GYÖRGY

Klérotéria

Antik sorsológépek töredékei Athénon kívül Paros és Délos szigetéről kerültek elő. Az előadás a három forráscsoportot, a rajtuk levő feliratokat és az Athénon kívüli lehetséges funkciójukat vizsgálja. Végül kitekint a klérotérionok egyik lehetséges kései, bizánci leszármazottjára.

Németh György
ELTE BTK Ókortörténeti Tanszék

SIMON ATTILA

**A Mithras-misztériumok a Gallienus-korban
a legio XIII Gemina poetovioi Mithraeum III-ból
előkerült feliratos emlékeinek tükrében**

Előadásom középpontjában a legio XIII Gemina öt fogadalmi felirata áll, amelyeket a poetovioi Mithraeum III-ban találtak. E feliratok ékes példái annak, milyen gesztusokat gyakoroltak a korabeli parancsnokok és katonáik, alakulataik egymás iránt, milyen fontos volt a parancsnokok patrónusi szerepe a legiók szakrális életében, mennyire kiemelkedő volt a katonák számára, hogy kifejezzék tiszteletüket előljárójuk iránt és viszont, és mennyire központi szerepe volt Mithras tiszteletének a kor katonaságában. Az előadás célja megmutatni Mithras misztériumainak a római hadsereg korabeli életében betöltött szerepét, bemutatni miért e helyen keletkeztek a feliratok, hogy ezeken keresztül bepillantást nyerhessünk a Gallienus-kor légiójának feliratállítási gyakorlatába.

Simon Attila, PhD-hallgató
Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

SZABÓ ÁDÁM

4. századi felirattöredékek Keszthely-Fenekpusztáról

A keszthely-fenekpusztai belső erőd területéről két olyan felirattöredék került elő, amelyek kiegészítése és értelmezése alapján, a területen a 320-as években építkezések folytak.

Dr. Szabó Ádám, DSc
Magyar Nemzeti Múzeum

SZABÓ MELINDA

**Átkozott kereskedők.
A Száva-menti kereskedelem epigráfiai forrásai**

Pannonia területéről a Száván zajló kereskedelemre vonatkozó epigraphiai forrás mindössze négy darab van, a Száva folyásirányával megegyező sorrendben egy Neviodunumból, kettő, és egy Sisciából. Az előadásban bemutatott feliratok különböző társadalmi helyzetű személyeket említenek, a fő kérdés e személyek kereskedelmi hálózatokban betöltött szerepe, a kereskedelmi együttműködések formáinak meghatározása. Az előadás központi eleme a sisciai átoktáblán szereplő személyek kereskedelmi csoportosulásként való újraértelmezése.

Szabó Melinda
MTA-ELTE Interdiszciplináris Régészeti Kutatócsoport

SZABÓ CSABA – SZABÓ ERNŐ

Egy újrafelfedezett dacai viaszostábla és a sírábrázolások kapcsolata

2021. januárjában Nagyenyeden (Aiud, Romania) lehetőségünk nyílt a CIL III, 953 (TC XV) viaszostábla alapos vizsgálatára és digitalizálására. Az 1855-ben Verespatakon (Roșia Montană, Romania) felfedezett táblát a Mommsen-féle publikációt követően a tudomány mintegy másfél évszázadig szem elől veszette, mindaddig kizárólag a CIL-ben közzétett szűkszavú leírás és olvasat állt rendelkezésre. Mommsen nem tett említést a *pagina prior recto* és a *pagina posterior verso* viaszborításáról, valamint az ezeken megfigyelhető szövegnyomokról, így a későbbi irodalom – tévesen – hol *diptychon*ként, hol *triptichon*ként hivatkozott az eredetileg legalább négy (*quinquplex* or *tetrptychon*), vagy több (*multiplex* or *polyptychon*) falapból álló *codex*re. A tábla álló formátumú, a viaszba karcolt sorok a falapok rövidebb oldalaival párhuzamosan futnak a kötésre és a fa erezetére merőlegesen. Ez a megoldás egyedülálló a *daciai* viaszostáblák között. A tábla álló formátuma és az egyik hosszanti oldal peremén függőleges helyzetű lyukpárok segítségével kialakított kötése miatt nem illeszthető a vindonissai leletek alapján felállított – és más leletegyüttesek esetében is alkalmazott – tipológiai

rendszerbe. E két ismertetőjele, kis mérete és szövegének tartalma alapján az „account-tablets”-nek nevezett *codexek* közé sorolhatjuk. Analóg account-tablets nagy számban kerültek elő a római Egyiptom területéről, egy példány ismert Dura Europosból. Ismerünk ilyen formátumú viaszostáblákat Herculaneumból is, jöllehet a szövegük nem maradt fent. Valószínűleg ilyen account-tablets láthatók a Vezúv környéki falfestmények némely csendéletén. Előadásunkban a *daciai* példány bemutatásán túl arra keressük a választ, hogy azonosíthatók-e analóg account-tablets a római síremlékek faragványain.

Dr. Szabó Csaba, tudományos segédmunkatárs
SZTE Vallástudományi Tanszék
Szabó Ernő, PhD hallgató
PTE IDI Ókortörténeti Doktori Program

Görög költészet

Időpont: 2022.05.19. – 2022.05.20.

Helyszín: B407

ADORJÁNI ZSOLT

Kallimachos: *Ektheósis Arsinoés*

Az *Ektheósis Arsinoés* című lírai költemény az egyik – megítélésem szerint – legközvetlenebb és legszubjektívebb Kallimachos-költemény, ami ritkaságnak számít az inkább hűvösnek és intellektuálisnak ható életműben: felfogható egyfajta meditációként az elmúlásról, melyet a szeretett királynő, II. Arsinoé halála inspirált. Ugyanakkor műfaji besorolása és főként töredékes szövegállapota (papiruszleletről van szó) számos nehézség elé állítja az értelmezőt. Jóllehet a szöveget R. PFEIFFER legendás kiadása (Oxford 1953) alapján tanulmányozhatjuk, szükséges lesz a papirusz vizsgálata és a szöveg új edíciója is. A munka a szöveghez szóló, kommentár jellegű nyelvi, irodalmi és szövegkritikai-paleográfiai megjegyzésekben valamint egyes részkérdésekre összpontosító műhelytanulmányokban fog tárgyasodni. Előadásomban ennek a kutatásnak kezdeti eredményeiről és munkahipotéziseiről szeretnék beszámolni.

Adorjáni Zsolt, egyetemi adjunktus
PPKE-BTK

BÉLYÁ CZ KATALIN

Timotheos: *Perzsák*

A mű tudománytörténeti és általános bemutatása után azzal foglalkozom, milyen barbár-képet közvetít Timotheos a darabban és hogyan kapcsolódik ezáltal a mű a perzsa háborúk emlékezettörténetéhez.

Dr. Bélyác z Katalin, egyetemi adjunktus
PTE-BTK Klasszika-Filológiai Tanszék

GÁBOR SÁMUEL

**Szatírok és *mainaszok*:
mozdulatok, gesztusok, történetek**

Az előadásban a dionüszoszi *thiaszosz* szereplőinek mozgáskultúrájával foglalkozom, ahogyan ez a görög irodalomban és (főként) vázaképeken megjelenik. Két kérdést vizsgálok:

i) Milyen, az emberi alakokra nem jellemző mozdulatokat figyelhetünk meg a satírok és a *mainaszok* ábrázolásain?

ii) Milyen funkciója, illetve jelentése van a satírok és *mainaszok* jellegzetes mozdulatainak azokon a képeken, amelyek (a fennmaradt ábrázolások többségtől eltérően) nem magát a *thiaszoszt* vagy annak tagjait, hanem egy-egy ismert történet jelenítenek meg? (Pentheusz megölése, Marszüasz és Apollón versengése, Szilénosz és Midasz találkozása, Héphaisztosz visszavezetése az Olümposzra)

A két kérdés tárgyalása során reményeim szerint kirajzolódnak a satírok és a *mainaszok* mozdulatainak különböző, egymásra rakódó jelentésrétegei: mennyiben fakadnak az ábrázolt tevékenységekből (tánc, felvonulás), tartoznak (attribútumként) az alakokhoz magukhoz, és jellemzik (közvetetten) Dionüszoszt és a dionüszoszi világot.

Gábor Sámuel

GÓGL ÍRISZ

Vox humana - vox antiqua.
Hangelképzelések és az emberi hang jellemzése
az ókorban

A mai énekművészek körében egyáltalán nem közismert az a tény, hogy már az ókorban is foglalkoztak az emberi hanggal, annak képzésével, és jó néhányszor olyan következtetésekre jutottak, melyek manapság is helytállóak. Előadásomban szerény áttekintést kívánok nyújtani arról, hogy az ókori görögök és rómaiak milyen hangot tartottak szépnek, jónak, csúnyának, rossznak stb., azaz, hogy milyen volt a hangelképzelésük, illetve mit gondoltak a hangadás mechanizmusáról.

Gógl Írisz
Evangélikus Hittudományi Egyetem, Egyházzenei Tanszék

KARSAI GYÖRGY

Odüsszeusz Szophoklész *Aiasz* című tragédiájában

Aiasz a Trója ellen harcoló görög sereg legnagyobb hőse – lenne, ha nem lenne ott Akhilleusz is, aki mellett mindenki más legfeljebb csak a második lehet. Aiasz tragédiája, hogy akkor sem léphet a helyére, amikor a „legnagyobb görög hős” már halott: nem nyerheti el az immár őt megillető pozíciót, mert a görög vezérek úgy döntöttek, hogy Akhilleusz fegyvereit nem ő, hanem Odüsszeusz kapja meg. E megaláztatást, a kleosz ily mértékű megsértését Aiasz nem tűrheti szó nélkül. Bosszúját – a görög sereg vezetőinek meggyilkolását – Athéné azzal akadályozza meg, hogy örületet bocsájt Aiaszra, aki esztét vesztve birkákat mészárol halomra, majd amikor magához tér, öngyilkos lesz. Agamemnón és Menelaosz a halálon túl is gyűlölik Aiaszt, s nem akarják megengedni eltemetését. Odüsszeusz lesz az egyetlen, aki kiáll a féltestvérét eltemetni akaró Teukrosz mellett. Előadásomban azt vizsgálom, hogy milyen úton jut el Odüsszeusz e döntésig, s a tragédia szerkezetében milyen dramaturgiai szerepe van e döntésnek.

Prof. Dr. Karsai György, egyetemi tanár
SzFE

KÁRPÁTI ANDRÁS

Pszuedodramatikus líra.
Bakchylidés: 18. óda (4. dithyrambos)

Bakchylidés 18. számú kompozícióját a szakirodalom drámai dithyrambosként tartja számon. Az előadásban bemutatom: mind a drámai jelző, mind a dithyrambos mint műfajkategória legfeljebb idézőjelek között érve érvényes. A drámaiság kérdésének a tétje a mű értelmezése. Az úgynevezett műfaj-kérdésre pedig azért térek ki, hogy egyrészt rögzítsem: mit jelent, amikor egy klasszikus kori műről az alexandriai filológusok kijelentik, hogy dithyrambos. Másrészt hogy a darab előadási kontextusaként további érvekkel erősítsem, amit Jebb már 1905-ben, vagyis a Bakchylidés-papirusz előkerülése után mindössze kilenc évvel felvetett, és ami később sokáig sokszorosan zárójelbe került: a darabot jó eséllyel az athéni Thargélia-ünnepen mutathatta be két attikai phyléből alakult fiú-*choros*, ami a szövegnek egy rejtélyes mozzanatára is magyarázatot adhat.

Dr. habil. Kárpáti András, egyetemi docens
PTE-BTK Klasszika-Filológiai Tanszék

KULIN VERONIKA

**Ragyogó dal a ragyogó istennek.
Bakchylidés 4. *paiantöredéke***

Bakchylidés egyetlen terjedelmesebb paián-töredékének a kézirati hagyományból is ismert szakasza a béke áldásairól szól. Az előadásban ennek elemzésével foglalkozom. Egyfelől azzal, miben és miért különbözik a paián békeleírása a görög irodalomból ismert más békeleírásoktól, másfelől azzal, hogy a béke-szakasz hogyan kapcsolódik a paián részben papiruszon előkerült többi, mitikus történeteket tartalmazó részéhez.

Dr. Kulin Veronika, egyetemi adjunktus
PTE-BTK Klasszika-Filológiai Tanszék

LINDNER GYULA

Choreutés és hoplités – Dithyrambikus karok és katonai performansz a klasszikus kori Athénban

Fegyveres harc és koreografált tánc számos kultúrában összefüggnek. Különösen igaz ez az ókori Hellasra, ahol a fegyvertánc, az ún. *pyrrhiché* Athén, Spárta vagy a krétai polisok ünnepi látványosságainak egyaránt a részét képezte. Nem véletlen az sem, hogy az athéni Nagy/Városi Dionyszián föllépő karok előadása már az antikvitásban számos szerzőt arra vezetett, hogy a *choros* tánca és a katonai gyakorlatozás és menetelés különböző technikái között párhuzamot vonjon. Hogy a számos lehetséges párhuzam és kapcsolódási pont közül csupán egyet említsek, a kar formáját, a kartáncosok megfelelő viselkedését és mozdulatait, valamint a hoplitaphalanx soraiban harcoló katonák között uralkodó rendet és fegyelmet egyaránt az *eutaxia* kifejezéssel írták le. Ennek tükrében különösen érdekes, hogy a karokban való részvételt és az egyes phylék közötti dithyrambos-versenyt, valamint a rajtuk keresztül megvalósuló agonisztikus szellemiséget és egyáltalán a kartánc intézményét a polispolgári létre, ill. az azzal járó katonai tevékenységre való fölkészítés eszközeiként értékelték forrásaink. Az előadás ennek a színházat és a polis politikai-katonai szféráját érintő kérdéskörnek a

vizsgálatát végzi a rendelkezésre álló irodalmi és epigráfiai források segítségével.

Dr. Lindner Gyula, egyetemi adjunktus
PTE-BTK Ókortörténeti Tanszék

MAYER PÉTER

**Az *Aias* és *Archilochos*.
Sophoklési dráma iambosi kontextusban**

Sophoklés *Aias*-a figyelemre méltó, és eddig a kutatás által fel nem tárt kapcsolódási pontokat mutat az archilochosi költészettel, annak is elsősorban iambosi oldalával. Ez a közös témák és motívumok, gondolati összefüggések mellett konkrét szövegbeli utalások formájában is kimutatható, és izgalmas kérdéseket vet fel az iambost életre hívó kérdések és problémák, illetve az általa megfogalmazott üzenetek és válaszok Kr. e. 5. századi újragondolását illetően.

Dr. habil. Mayer Péter, egyetemi docens
SZTE

Judaisztika, hebraisztika

Időpont: 2022.05.19.

Helyszín: B405

DÁVID NÓRA

**Drágakövek ég és föld között –
1 Henok 18:6 lehetséges párhuzamai**

Henok utazásai során több alkalommal számol be különböző hegyekről. Ezek közül kiemelkedik az 1 Henok 18-ban leírt hét hegy közül a középső, melyen Isten trónusa áll. A leírásban különböző drágakövekkel ékesített hegyekről olvashatunk. Előadásomban e motívum lehetséges párhuzamait vizsgálom a második Szentély korának zsidó irodalmában.

Dávid Nóra
SZTE BTK Ókortörténeti Tanszék

KATÓ SZABOLCS FERENCZ

**Vérontás Jezréelben (Hós 1).
Vita a deuteronomista hagyománnyal?**

A Deuteronomista Történeti Mű (DtrG) a babiloni fogság okát a többistenhitben, ill. a királyok szinkretista vallásgyakorlásában határozza meg. Az Északi Királyság, Izráel, egyetlen pozitív fényben feltüntetett uralkodója Jéhu, aki véget vet a Baál tiszteletnek, és végrehajtja Jhwh ítéletét az omridákon Jezréelben (2Kir 9). A deuteronomista teológia szemszögéből Jéhu tette hűségét mutatta Jhwh iránt. Hós 1 azonban mégis az ítéletet hirdeti Izráel számára Jéhu vérontása miatt. Más eseményről beszélne Hós 1, mint a DtrG (Dearman)? Egy konkuráló hagyománnyal van dolgunk (Wolff, Rudolph, Ben Zvi, Macintosh)? A fő kérdés, hogy a Hós 1 kérdéses rétege, hogyan viszonyul a Tizenkét kispap próféta könyvének átfogó szerkesztési folyamataihoz. Ez utóbbi szempont kevésbé jelenik meg a válaszokat kereső kutatók munkáiban. Az előadás ezen a téren kíván néhány lehetséges alternatívát felmutatni.

Kató Szabolcs Ferencz, egyetemi adjunktus
Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet

KŐSZEGHY MIKLÓS

Lákis: egy júdeai gazdaságtörténet lehetőségei

A Nahal-Lachish Júda nyugati csücskében, a via maris közvetlen közelében az ókori állam frekventált részén terült el. Központja Lákis (Tell ed-Duweir), amelyet nemcsak a több részletben lebonyolított ásatásoknak köszönhetően ismerünk, hanem a számos bibliai előfordulásnak, vagy akár a ninivei Lákis-reliefnek is. A város agglomerációjának vizsgálata során kísérletet teszünk a régió településtörténeti ismertetésére, valamint utalunk az ebből adódó, a gazdaságtörténet megírásához használható adatokra is.

Kőszeghy Miklós, egyetemi tanár & egyetemi docens
EHE
PPKE BTK

MONTSKÓ BENJÁMIN

**Jeromos és a Qohelet Targum teodíceája:
„*Omne bonum a Deo, omne malum ab homine*”**

A keresztény egyházatyák, köztük Jeromos, miként a korabeli rabbik is, nem utasították el a Qohelet könyvének szellemiségét, hanem inkább annak újraértelmezésére törekedtek. Míg azonban a patrisztikus szerzők az evangéliumok fényében, addig a rabbik a Tóra etikai tanításai alapján próbálták meg összhangba hozni a szöveget a korabeli tanításokkal.

Jeromos Qohelet-kommentárjának tanulmányozása során feltűnt nekem, hogy szemléletében nagyfokú hasonlóságot mutat a Qohelet Targuméval. A kommentár a szerzetesi elhivatást magasztalja, az aszketikus életre ösztönöz, valamint az alamizsnálkodást és a Szentírás tanulmányozását helyezi előtérbe, emellett megvetően ír az evilági életről (*contemptus mundi*) s várja a mennyei uralom eljövetelét (*regnum coelorum*). Ez a fajta Qohelet-olvasat párhuzamba vonható a targuméval, mely szintén az Istennek szentelt, önmegtartóztató, jámbor életmódra sarkallja olvasóját, ideálja egy olyan Tóra-tudós, aki a Törvény etikai előírásai szerint éli mindennapjait, továbbá a targum szintén szembeállítja az evilági élet nyomorúságát az eljövendő világ boldogságával.

Előadásomban azt a kérdést járom körül, hogy Qoheletnek az isteni igazságossággal (*teodícea*) kapcsolatos dilemmáját, mint problémát hogyan próbálják feloldani? A két szöveg hasonlóképpen igyekszik finomítani Qohelet azon determinatív kijelentését, hogy minden ember, megkülönböztetés nélkül ugyanarra a sorsra jut, kétségbe vonva ezzel az isteni igazságosság érvényét, a jutalom-büntetés elvét. Jeromos és a targum ezt a problémát orvosolandó, értelmezésükben apologetikusak, vagyis Istentől csak a jó eredhet, a bűn az ember miatt létezik a világban. Isten igazságosan jutalmazza meg az istenfélő embert, de a bűnöst megbünteti. Jeromos kommentárja és a targum a teodíceát érintő értelmezésükben (is) meglehetősen hasonlóak. Ugyan a világban jelen van az igazságtalanság, de az eljövendő világra az igazságosság fog érvényesülni. Az igaz szenvedése nem lesz hiábavaló, s az eljövendő világ beiktatásával, melyet szembeállítanak az evilági szenvedéssel, oldják meg a teodícea bizonytalanságának kérdését a Qoheletben. Jeromos és a targum szerint egy megkérdőjelezhetetlen erkölcsi rend érvényesül a világban, mely felett Isten áll és igazságosan ítélkezik. Előadásomban a két szövegnek a teodíceával kapcsolatos értelmezését elemzem a releváns verseken keresztül (2:15-16, 5:7, 7:15-16, 8:13-15), kihangsúlyozva az értelmezések hasonlóságát, de természetesen felhívva a figyelmet a két vallás különbözőségéből fakadó eltérésekre is.

Montskó Benjámin, doktorandusz

SZÁNTÓ ZSUZSANNA

**Héber vagy zsidó? –
Etnikai megnevezések használata
a késő antik Egyiptomban**

A görög-római kori Egyiptom egyik legjelentősebb idegen népcsoportja a zsidók voltak, akiket leginkább a *Ioudaios/Ioudaia* etnikai megnevezéssel találunk meg a forrásokban. Ennek a megjelölésnek a funkciója és kontextusa azonban folyamatosan változott a zsidók egyiptomi jelenléte során. Míg a Ptolemaios-korban fontos társadalmi és jogi szerepe volt jelezvén, hogy a zsidók nem az egyiptomiakhoz, hanem a bevándorló, görögül beszélő hódítókhoz tartoznak, a római korban már elmosódtak ezek a határok, és a jogi szerep is eltűnt. A Traianus-féle lázadást (115-7) követően a hellenisztikus egyiptomi zsidó közösség gyakorlatilag megsemmisült, és a III-IV. századra újjáéledő zsidó közösség már egy egészen más, keresztények által uralt környezetben találta magát. Ismét találkozunk a *Ioudaios/Ioudaia* etnikai megnevezéssel, de emellett már a *Hebraios/Hebraia* megjelölés is megjelenik. Van-e jelentősége a különböző megjelöléseknek, és ha igen, mi az? Mitől függött, hogy melyiket használták? Előadásomban ezekre a kérdésekre keresek választ főként késő antik (117-641), Egyiptomból származó papyrológiai forrásokra támaszkodva.

Szántó Zsuzsanna, PhD

TÓTH TAMÁS ZOLTÁN

„YHW uralkodjék mindörökkön örökké!”

(Exod. 15:18.)

**Theokrácia és antimonarchizmus a Második
Jeruzsálemi Templom korabeli anarchista izraelita
vallási mozgalmakban Maszada elestéig**

Miért kerüli a korszak irodalma a „igaznak”, „valósnak”, „hit[el]esnek” („emet/°amēn/°emûnā^h”) felfogott eszkathológiai és mitológiai hierarchiák rangban Isten alatt álló fővezéreinek (sār, nāsî^o/n^esîā^o, sôfet stb...) királyként (MLK gyök) történő meghatározását, szemben a jórészt későbbi, Újszövetségi és rabbinikus irodalommal. Ez a szóhasználat nem vonatkozik a fennálló status quo hasmoneus, edomita és a „ha-gôyyîm” között uralkodó királyaira, sem Izrael múltjának uralkodóira, kizárólag az eszkathológikus/ideális és transzcendens királyi (MLK) mivolta.

Tóth Tamás Zoltán, vallástörténész

Költészet és kommentár

Időpont: 2022.05.20.

Helyszín: B407

BESZKID JUDIT

A versengés művészete

Előadásom tárgya a *Certamen Homeri et Hesiodi* címmel hagyományozódott császárkori kompiláció, mely megörökítette a két költőóriás versengéséről szóló anekdotát.

E nevezetes *musikos agón* során Hésiodos először rejtvényyszerű, fogós kérdésekkel teszi próbára ellenfelét, majd, bár a közönség már győztesnek kiáltaná ki Homéroszt, a versenyrendező buzdítására újabb próbatétel kezdődik: mindketten előadják legszebbnek ítélt verssoraikat. A hellének ekkor is Homérosznak ítélnék a győztesnek járó koszorút, de Panédés király döntése nyomán mégis Hésiodos a győztes.

Alapvető kérdésem, mellyel az *agónról* szóló szövegrészlethez fordulok, hogy a verseny mint keret, azaz a versengés körülményei, szabályai, fordulói, a közönség reakciója és végül a végeredmény hogyan hat az elhangzó versenyművek, az improvizált verssorok és a legjobbnak ítélt idézetek befogadására.

Feltevésém szerint ez a költői-zenei verseny olyan performatív keretként értelmezendő, mely nem választható le egyszerűen külsődlegesként, mellékesként a benne elhangzó versenyművektől, hanem alapvetően meghatározza azok befogadását, adott esetben ambivalens

olvasatot hozhat létre, próbára teheti, megerősítheti vagy éppen alááshatja elsődleges értékítéletünket.

Beszkid Judit, doktorvárományos
ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola

CZEROVSZKI MARIANN

Hány levél a *Tristia*?

Az Ovidius száműzetési költészetével foglalkozó szakirodalom gyakran értelmezi a *Tristiát* egyfajta kiforratlan levélgyűjteménynek, ami mintegy előtanulmányul szolgált az időben utána következő *Epistulae ex Pontóhoz*. Az előadásomban azt szeretném bemutatni, hogy azok a sajátságok, amelyeket a *Tristia* kontextusában levélszerűnek értelmez a szakirodalom, nem feltétlenül a levél műfajához és az *Epistulae ex Pontóhoz*, hanem inkább a propertiusi elégiagyűjteményhez közelítik a versciklust.

Czerovszki Mariann
SZTE BTK Klasszika-Filológia és Neolatin Tanszék

DOBOS BARNA

**Hercules lantja –
A *Fasti* hatodik éneke zárlatának
értelmezési lehetőségei**

Ovidius a *Fasti*ban több tekintetben is játszik az olvasói elvárásokkal: didaktikus költeményét elégikus disztichonokban megénekelve ott is teret ad az elégikus szerelemnek, az olykor finom, máskor durva erotikumnak, ahol azt a téma fennköltisége egyáltalán nem indokolná – nem is beszélve a különböző modalitások keveredéséről. Bár azt látjuk, az egyes énekeket, az adott hónapot a költő zárja, az ő hangja dominál, ő dicsőíti az isteneket vagy a *domus Augusti*, ezzel szemben június Clio dalával ér véget. Az istennő által előadott himnuszban a többi múzsa is, valamint Hercules is kedvét leli. Előadásomban azt vizsgálom, milyen költői tétellel bír Hercules Musarum szerepeltetése és lantjátéka.

Dobos Barna
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola
Ókortudományi Program

JUHÁSZ DANIELLA

**La Cerda –
Egy 17. századi *Aeneis*-kommentár struktúrája**

Juan Luis de la Cerda 1608 és 1617 között megjelent háromkötetes Vergilius-kommentárját a modern kommentár előfutáraként tartja számon a szakirodalom. Pluralista megközelítése (különbéle területeket érintő, tudományos, nyelvi, néprajzi, poétikai magyarázatok, gyakran személyes nézőponttal), valamint kidolgozott módszertana miatt méltatja a tudománytörténet. Előadásomban azt a tágabb kérdést szeretném körüljárni, hogy miben áll La Cerda kommentárjának „modernsége”, miben hasonlít a mai kommentárokhoz, és általában hogyan működik ez a kora újkori kommentár a struktúrával a fókuszban. Mindezek megfigyeléséhez La Cerdának az olvasóhoz írt levelét, és néhány kommentárrészletet vizsgálok meg.

Juhász Daniella
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola
Ókortudomány Program

KÁRPÁTI BERNADETT

**Kivonat vagy kommentár? –
Gellius szövegkezelési technikái**

Gellius *Noctes Atticae* című művében gyakran alkalmazott eljárás a szövegidézés, hivatkozás, szómagyarázat, kivonatolás és értékelés-értelmezés. Mindez felveti azt a kérdést, hogy beszélhetünk-e, s ha igen, milyen értelemben Gelliusról mint kommentátorról? Az előadásban néhány példán keresztül azt vizsgálom, hogy milyen szövegkezelési eljárásai emlékeztetnek a kommentátor gyakorlataira, s hogyan játszik rá ezekre.

Kárpáti Bernadett
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola
Ókortudományi Program

KOZÁK DÁNIEL

Oratio in Pygmalionem:
egy jelenet Tiberius Claudius Donatus
***Aeneis*-kommentárjából**

Előadásomban Tiberius Claudius Donatus *Interpretationes Vergilianae* című *Aeneis*-kommentárjának egy részletét vizsgálom. A kommentátor önmagához és Serviushoz képest is látványosan nagy terjedelemben tárgyalja Aeneas és az álruhás Venus találkozásának jelenetét az eposz első énekében (1.314–417), és a jeleneten belül is különösen hosszan ír Venus beszédének arról a részletéről, melyben elmeséli Dido testvérének büntetést és a királynő menekülését Tyrosból. A testvér bűneit Donatus nem egyszerűen kommentárba illő megjegyzések sorozatával illeti, hanem már-már szónoki vádbeszédet komponál *in Pygmalionem*.

Kozák Dániel
ELTE BTK Latin Tanszék

KRUPP JÓZSEF

**Tetten ért *carmenek* –
A késő antik Horatius-kommentárok és a lírai beszéd**

Az előadás azt vizsgálja, hogyan reflektálnak a későantik Horatius-kommentárok a *carmenekben* megszólaló költői beszédre: milyen beszédaktusokat tulajdonítanak a versek költőfigurájának, és milyen implicit líraelméleti összefüggések rajzolódnak ki ebből.

Krupp József
ELTE BTK Latin Tanszék

PÁRTAY KATA

**Az őrlődő Agamemnón.
A bizonytalanság megjelenése az *Iphigeneia Aulisban*
prológusában és az *Ilias* 10. énekében**

Euripidés *Iphigeneia Aulisban* című tragédiájának Agamemnón épp úgy főszereplője, mint a címszereplő Iphigeneia. A tragédia első felének középpontjában Agamemnón vívódása áll, hogy feláldozza Iphigeneiát vagy pedig lánya életét megőrizve a trójai háború dicsőségéről mondjon le. Az itt megjelenő Agamemnón messze áll az aischylositól, sok tekintetben inkább a Homérosnál kirajzolódó karaktert veszi alapul. Előadásomban arra a kérdésre keresek választ, hogy az *Iphigeneia Aulisban* Agamemnónjának milyen mértékben előképe az *Ilias* Agamemnónja, mit használt fel és mit vetett el karaktere megformálásakor Euripidés a homérosi hagyományból. Kiindulási pontom tehát a tragédia, és az Agamemnón karakterének szempontjából kulcsfontosságú prológus. Olvasatomban a király őrlődő, sok tekintetben passzív figura, akinek bizonytalansága meghatározza a tragédia cselekményének folyását. Az *Iliasban* a 9., 10. és 14. énekben látjuk hasonlóan szorult helyzetben és tanácstalanul. Az *Ilias* 10. énekének elejét és az *Iphigeneia Aulisban* prológusát összevetve vizsgálom, milyen módon jelenik meg ez az őrlődés az

eposzban és a tragédiában, és mennyiben érezhető a homérosi szöveg hatása az euripidésin.

Pártay Kata, doktori hallgató
ELTE BTK Görög Tanszék

SIMON ATTILA

Performansz és performativitás (Sapphó [?] 137. fr.)

Sapphó 137. töredéke az antikvitástól kezdve élénk viták tárgya volt. E vitát nagyjából filológiai-szövegkritikai kérdések határozták meg: ki a töredék szerzője (illetve melyik részének ki a szerzője)? „Valóságos” (de versekben zajló), vagy fiktív (egy versben színre vitt) dialógusról van szó? Miképpen határozzák meg az előadás föltételezhető körülményei a költemény attribúcióját? Előadásomban azt szeretném megmutatni, hogy a kommentálás (részben a hagyományozás) mint keretezés hogyan határozza meg a töredék értelmezési lehetőségeinek játéktérét, illetve másfelől, hogy a költemény mint performatív nyelv hogyan helyezi hatályon kívül, vagyis keretezi át ezt a keretet.

Simon Attila
ELTE BTK Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi
Tanszék

SOMFAI PÉTER

Az acciusi *Medea sive Argonautae* egy töredéke és annak cicerói kerete (*De natura deorum* II. 89)

Az Accius-töredék a cicerói szövegben a sztoikus Balbus azon érvelésének a részét képezi, amely az isteneknek a világ teremtésében játszott szerepét taglalja: szerinte úgy kell a sztoikus bölcsnek deduktív módon, lépésről lépésre felismernie a világegyetem létrejötte mögött meghúzódó isteni gondviselést, ahogyan a hajót még sohasem látott pásztor is fokozatosan eljutott az Argóra való rácsodálkozásától a jelenség racionális magyarázatáig. Előadásomban arra összpontosítok, hogy az acciusi szakasz hogyan lép érintkezésbe a cicerói szöveggel, amelybe ágyazódik.

Somfai Péter, doktorjelölt hallgató
ELTE BTK Ókortudományi Doktori Program

TAKÁCS LÁSZLÓ

Cornutus és a *figmentum poeticum* kérdése

L. Annaeus Cornutus sztoikus filozófus, grammatikus és irodalomkritikus a Nero kori irodalmi életének egyik fontos alakja. Az ő tanítványa volt Persius és Lucanus, de alighanem jelentékeny hatást gyakorolt más kortárs költőkre is. Nagyszabású, de elveszett, csak néhány töredékben fennmaradt munkája az a kritikai mű, amelyet Vergilius költeményeihez írt. Aulus Gellius és az ókori Vergilius-kommentárok szerint Cornutus négy olyan helyét kifogásolta az *Aeneis*-nek, amelyek közös jellemzője, hogy a filozófus-irodalomkritikus nem találta ezek előképét vagy párhuzamát a görög irodalomban. Az előadás azt járja körül, mit értett Cornutus *figmentum poeticum*-on, és milyen megfontolás alapján fogalmazta meg azt a kritériumrendszert, amelyre elméletét építette.

Takács László, egyetemi docens
PPKE BTK

Mítoszok

—

Emlékezet, hagyomány és újítás

Időpont: 2022.05.20.

Helyszín: B317

BOLONYAI GÁBOR

Dionysos alakja Longos regényében

A *Daphnis és Chloé* c. regény olvasójának akár már első olvasáskor feltűnhet, hogy a történetet irányító és befolyásoló felsőbb hatalmak közül a nymphák, Pán és Erós mellett Dionysos hatása a legerősebb. Az események háttérében meghúzódó dionysosi elemeket Reinhold Merkelbach tárta föl a legrészletesebben híres monográfiájában, valamennyi motívum mögött a korabeli dionysosi misztériumokba való beavatás egy-egy mozzanatát vagy szakaszát fedezve föl. A felszíni és mély szerkezet kapcsolatát olykor önkényesen kezelő értelmezést több (jogos) kritika érte, de a Dionysos szférájába tartozó elemek jelenlétére és funkciójára azóta sem születtek alternatív magyarázatok. Az előadás ez utóbbira tesz kísérletet. Középpontjában a regénynek néhány – Dionysos-ünnephez vagy -kultuszhoz kötődő – jelenete áll, ahol egyfajta „negatív kép” rajzolódik ki az istenről, az egyes szereplők homályosan és töredékesen vagy egyáltalán nem észlelik jelenlétét.

Bolonyai Gábor, egyetemi docens
ELTE BTK Görög Tanszék

FAZEKAS RÉKA

Szentségtörés Bona Dea ünnepeén

Az előadás központjában Publius Clodius Pulcher Bona Dea botránya áll. Továbbá, ezen eseményen keresztül Clodius politika - és társadalomformáló munkássága, és a vallás és politika összefonódása a köztársaság „utolsó generációjának” időszakában. A legfőbb irányvonal abból a felvetésből indul ki, hogy a római társadalom rendjét a vallás tekintélye biztosította, és ezzel Clodius is tisztában volt. Ahogy azzal is, hogy aki ezt a rendet meg akarja dönteni, annak a vallással kell kezdenie. Ennek a kiindulási alapnak fontos eleme az a kérdés is, hogy Clodius vallással kapcsolatos botránya mennyire voltak képesek befolyásolni a köznépgondolkodását. Illetve a politikus szakrális botránya mennyire alakította korának politikáját és politikai felfogását.

Fazekas Réka
ELTE

JANCSOVICS FANNI

Aurae popularis captator.

A királyságra törekvés vádja a római emlékezetben

A köztársaság kor emlékezetén végighaladó elem a politikai elit egyeduralomtól való féelme. A királyi hatalomra törés figyelmeztető jeleként azonosítják a népszerűségekre való túlzott törekvést, például *aurae popularis captator*ként jellemzi Livius a decemvirek vezetőjét Appius Claudius. (Liv. III, 33. 7) Az *aurae popularis* kifejezést Ogilvie a késő köztársaság politikai kliséjének nevezi, s mint ilyen számos más forrásunkban is szerepel. Horatius az *aurae popularis*nak kedvező ítélezést a *virtussal* helyezi szembe. (*nec sumit aut ponit securis / arbitrio popularis aurae.* Carm. III, 2. 19-20) Vergilius a múlt árnyai között megjelenő Ancus jellemzésében használja a kifejezést. (*Quem iuxta sequitur iactantior Ancus, / nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris.* A. VI, 815-816) Az előadásom központi kérdéseként a kifejezés használatát szeretném vizsgálni az egyeduralommal való relációban. Ezzel közelebb kerülve a római emlékezetben, a királyok vonatkozásában megjelenő népbarátság mítoszához.

Jancsovics Fanni, doktorandusz
ELTE-BTK Ókortörténeti Tanszék

JÁRMI VIKTÓRIA

A római nemzetségi emlékezet monumentumai

Az előadás Fabius Maximus Rullianus és Appius Claudius Caecus és a körük csoportosuló politikai *factiók* köztéri építkezéseinek keresztül a Kr. e. IV-III-században kialakuló *nobilitas* politikai üzenete és a nemzetségek kollektív emlékezete közti összefüggések vizsgálatára vállalkozik. Az összefüggés megértéséhez kulcsot adhatnak a Rómában ekkor helyet kapó isteni minőségek (Concordia, Salus, Victoria), amelyek egyszerre közvetítették Róma vezető rétegének alapvető érték kategóriáit, hordoztak politikai üzeneteket és voltak a *gens Fabia* valamint a *gens Claudia* kollektív emlékezetének részei. Az isteni minőségeknek szentelt templomok helye és a dedikációk időpontja részint a római *nobilitast* alkotó nemzetségek versengésébe nyújt bepillantást, amely az emlékezet terejéért a Kr. e. IV-III. század fordulójától kezdve folyt. A *monumentumok* vizsgálata által körvonalazható a két nagy patrícius nemzetség kollektív emlékezetének általánosabb működése is.

Jármi Viktória

MARTON MÁTÉ

**Apollo és Libertas:
A *res publica* alapítási mítosza és végnapjai**

Az előadás Lucius Iunius Brutus, a Tarquinius Superbust elűző, köztársaságot megalapító, a nép számára *libertast* elhozó hős mítoszának köztársaság végi és Augustus kori emlékezetével és szerepével kíván foglalkozni. A királyság felszámolása, a *res publica* létrehozása kiemelt helyet foglal el a római kulturális emlékezetben, számos ünnep, emléknap, helyszín, személy és anekdotikus történet kötődik hozzá. Ezek az események, terek és cselekedetek gyakran megidéződtek, felhasználásra kerültek a köztársaság politikai és társadalmi diskurzusaiban, minden egyes alkalommal újabb és újabb elemekkel és jelentéstartalmakkal bővültek. Így az első század végén, Marcus Iunius Brutus, a Iulius Caesar elleni merénylet és a *liberator* párt vezéralakjának önreprezentációjában megjelent e mítosz több eleme is. Nem csak a vélt rokoni kapcsolatot, hanem a történeti párhuzamból fakadó szimbolikát is felhasználta Brutus arra, hogy a politikai cselekedeteit és identitását legitimálja. A Brutus által felvállalt szerepre, képzettársításokra a kortárs szemtanúk is reflektáltak. A köztársaság kulturális és politikai hagyományaira alapozó, azonban azt új formába csomagoló, principátus

rendszerének érdekében állt ezen párhuzam semlegesítése, átformálása és kisajátítása. Ennek nyomai tetten érhetők az Augustus-kori emlékezetpolitikában, amely a történetírásban, költészetben és vizuális kultúrában egyaránt megjelent. Előadásom középpontjába Apollo és a *libertas* képzetének kapcsolatát állítom, úgy vélem, hogy ezen keresztül érthető meg igazán, miként formálta át a köztársaság alapító mítoszáat az Augustus-rendszer saját létének igazolására.

Marton Máté, doktorandusz
ELTE BTK Ókortörténeti Tanszék

PATAY-HORVÁTH ANDRÁS

**Pelops, Orestés és Tisamenos csontjai –
Fiktív földi maradványok szerepe
az archaikus és klasszikus korban**

Orestés csontjai Hérodotos (1.66-68) tanúsága szerint döntő szerepet játszottak Spárta és Tegea háborújában a Kr.e. 6. században. A csontok áttelepítésének politikáját többféleképp lehet értelmezni, de az biztosnak látszik, hogy ezeknek a maradványoknak fontos szerepet tulajdonítottak és többször is sor került hasonló intézkedésekre. Ezeknek időpontja sokszor teljességgel ismeretlen, de általában azt feltételezik, hogy a Hérodotos által leírt eset szolgált mindegyiknek mintául. Ez igaz lehet a legtöbb esetben (így pl. Orestés fiának, Tisamenosnak a csontjait illetően), de ugyanakkor biztosnak látszik, hogy valójában Orestés csontjainak a hatásosságát illetve a csontok hatékonyságába vetett bizalmat csak egy precedens alapozhatta meg, amely megmutatta illetve hihetővé tette, hogy a halott hős csontjainak lehet ilyesfajta csodás erejük. Erre a szerepre pedig leginkább Pelops híres lapockacsontja lehetett alkalmas. Az előadás tehát ennek a hős-maradványnak a történetét mutatja be és amellettt érvel, hogy az Orestés csontjainak tulajdonított erőt is ez alapozta meg.

Dr. habil. Patay-Horváth András
ELTE BTK Ókortörténeti Tanszék &
ELKH Régészeti Intézet

PÁRKÁNYI BENCE

**„...várták sűrű lesben az úton” –
A lesben álló harcos értelmezési lehetőségei
az attikai vázákon**

A Szépművészeti Múzeum egy eddig attribúátlan i.e. 5 századi vörösalakos csészéjén a lesben álló harcos alakjával találkozunk. Ezen kylixből kiindulva kívánom megvizsgálni az attikai vázafestészetben gyakran ábrázolt alak értelmezési lehetőségeit.

Párkányi Bence, mesterszakos hallgató
ELTE BTK

TÉGLÁSY KATALIN

**Megmaradni az utókor emlékezetében –
Scipio Africanus császárkori szerepei**

Habár Scipio Africanus politikai pályafutása bukással ért véget, Róma történelmében betöltött szerepe (Hannibál legyőzése, a második pun háború befejezése) és Nagy Sándorhoz hasonló legyőzhetetlensége révén a római történeti hagyomány egyik alapelemévé vált. Scipio mint a dicsőséges római múlt megjelenítője megfelelő „alanyanyag” volt ahhoz, hogy a róla szóló történeteken keresztül fogalmazzák meg az adott korban elvárt, helyes politikai viselkedés cselekvésmintáit, valamint a császárok politikáját. Az előadás azt a témát vizsgálja, hogy Scipio Africanus alakja milyen értékek, illetve dilemmák megjelenítésére volt alkalmas.

Téglásy Katalin, PhD-hallgató
ELTE BTK Ókortörténeti Doktori Program

Nyelvészet

Időpont: 2022.05.19.

Helyszín: B404

ADAMIK BÉLA

**A latin nyelv dialektológiai helyzete
a késő császárkori és kora középkori Itáliában
a feliratok tükrében**

Az előadás Herman József egyik úttörő (2000-ben megjelent) tanulmányát kiindulópontnak tekintve és a császárkori latin feliratok számítógépes nyelvtörténeti adatbázisának lehetőségeit és eszközszerét felhasználva kísérletet tesz az itáliai latinság nyelvföldrajzi, dialektológiai jellegzetességeinek leírására, megragadására a késő császárkori és kora középkori (4-7. századi) feliratos anyag alapján, a fonológia területére szorítkozva. Egy mássalhangzói és egy magánhangzói jelenség – a szóvégi *-s* eltűnése és az *e-i*, illetve *o-u* fúzió – képezi a tárgyát e vizsgálatnak, amelynek célja, hogy kideríthetővé váljon: vajon e változások latin területi megoszlása előre jelzi-e, megelőlegzi-e az olasz dialektusokon belül, illetve az olasz és szárd dialektusok között megfigyelhető jellegzetes területi különbségeket? Az előadás megmutatja, hogy a feltett kérdésre alapvetően pozitív válasz adható és hogy viszonylag nagy biztonsággal megadható mindkét tárgyalt jelenség területileg meghatározott bekövetkeztének vagy be nem következésének az ideje is

Adamik Béla

ELTE BTK Latin Tanszék Nyelvtudományi Kutatóközpont
Latin Nyelvtörténeti és Dialektológiai Kutatócsoport

BARTA ANDREA

**„Kígyó bikát szül, s tőle kígyó lesz megint”.
Egy új mágikus aranylemez értelmezési lehetőségei**

A közelmúltban egy eddig nem publikált kis aranylemez bukkant fel egy magyarországi magángyűjteményben. Lelőhelye és kora ismeretlen. Az eredetileg feltekert lamella belső oldalán egy 13 soros latin betűs szöveg olvasható. Ennek egy része megfelel az arany szövegfordozók esetén várt protektív célú amulettek megfogalmazásainak. Azonban néhány párhuzam nélküli kifejezés, klasszikus és ókeresztény szerzők szófordulatai, valamint a nyelvi standardtól eltérő szóalakok kétségessé teszik az értelmezést.

Az előadás megvizsgálja, hogy a hályog, esetleg elmezavar elhárításán kívül milyen egyéb céllal alkothatták meg a szöveget.

Barta Andrea, PhD, tudományos munkatárs
ELTE BTK Latin Tanszék Nyelvtudományi Kutatóközpont
Latin Nyelvtörténeti és Dialektológiai Kutatócsoport

ITTZÉS MÁTÉ

***Speculo claras* (Plaut. *Most.* 642):
szövegkritikai vagy nyelvészeti kérdés?**

A Plautusnál (*Most.* 642) található *speculo claras* kifejezést ('ragyogó, mint a tükör'), amelyben ablativus áll az alapfokú melléknév mellett, szintaktikai különlegessége miatt R. Ellis *speculiclaras*, W. M. Lindsay és sokan mások *speculoclaras* formában, vagyis összetett szóként vélik javítandónak (vö. még *OLD* s.v. *speculoclarus*). Mások (például E. Löfstedt, A. H. Salenius és J. B. Hofmann–A. Szantyr) azonban inkább a *speculo claras* változatot részesítik előnyben, különféle vélt vagy valós, közelebbi vagy távolabbi szintaktikai párhuzamokra hivatkozva. Előadásomban ezeket a nyelvészeti érveket veszem sorra, arra keresve a választ, hogy mennyire tekinthető valóban egyedinek az „alapfokú melléknév + ablativus” szerkezet a latin fokozás rendszerében, illetve szólnak-e ténylegesen érvek a névszói összetétel feltételezése mellett.

Ittzés Máté
ELTE BTK Indológia Tanszék

KOLTAI KORNÉLIA

**A targumok arámi nyelvhasználata
a héber források fényében**

A targumok a Héber Biblia ókori (késő-ókori, olykor kora-középkori) arámi fordításai, melyeket a zsidó közösség nyelvhasználói, és egyéb, pl. bibliaértelmezői igényei hívtak életre. Hagyományosan úgy gondoljuk, hogy fordítástechnikailag két típusú targum létezik: a szó szerinti, és a hosszabb, pl. midrási részleteket is tartalmazó, parafrázáló targum. A rabbinikus judaizmus a szó szerinti fordításokat (Targum Onkelos és Targum Jonatán) kanonikus tekintéllyel ruházta fel, a liturgiában is fontos szerepet töltöttek be, és helyet kaptak a rabbinikus Bibliában is.

Előadásomban a szó szerinti fordításokat vizsgálom, nyelvészeti: morfológiai és szintaktikai megközelítésben. Módszertani vonatkozásban az összehasonlító nyelvészeti vizsgálatok tehát leíró fókuszúak. A szinkrón jellegű vizsgálatok azonban nem nélkülözhetik a diakrón dimenziót sem, mert míg a fordítás alapjául vett Héber Biblia-beli szövegek (Tóra és a Próféták) a héber nyelvtörténet ókori, bibliai korszakának klasszikus, ill. fogság utáni, ún. kései szakaszából valók, a kanonikus targumok az arámi nyelvtörténet középarámi szakaszába tartoznak. A héber nyelvtörténetben ez az időszak a bibliait követő, rabbinikus héber nyelv korszaka, amely

(egyes megközelítések szerint) egy kései, aramizált héber nyelvállapot. E tekintetben is izgalmas tehát az egybevetés.

Eredményeimet szemelvények elemzésein keresztül ismertetem.

Koltai Kornélia
ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

M. NAGY ILONA

Honnan ered a középkori latin *lebia*, *lebiium* szó?

A középkori latin *lebia*, *lebiium* szó a hazai latin források közül egyedül Árpád-házi Szent Margit szentségvizsgálati jegyzőkönyvében fordul elő, négy adatban, melyek kétféle szótári alakra utalnak (l. MKLSz.). A szó több szempontból is fejtörést okozott a magyar kutatóknak már a szentségvizsgálati jegyzőkönyvet publikáló Fraknói Vilmostól kezdve, mivel a szótárak e formákat jellemzően nem tartalmazzák.

Az előadás elsősorban a szó eddig ismeretlennek tartott eredetét kívánja megvilágítani, illetve – a szinoním *deambulatorium* szóra is kitekintve – szól arról is, mi lehetett a nyelvi oka a szótári mellőzésének, noha a korban jelentős építészeti fogalmat jelöl.

M. Nagy Ilona
Debreceni Egyetem

VARGA ÉVA KATALIN

**Celsus anatómiai nevei
a *De medicina* VIII. könyve alapján**

Aulus Cornelius Celsus enciklopédiájának orvostudománnyal foglalkozó része az egyetlen ilyen témájú latin nyelvű mű, amely a római irodalomból ránk maradt. 1478-as firenzei megjelenésével vált ismertté, *De medicina* címen ez volt az első nyomtatásban megjelent orvosi könyv. Nagy hatással volt a modern anatómia atyjának tekintett 16. századi Vesaliusra, anatómiai nevei egészen az első tudományos anatómiai nomenklatúra, a bázeli *Nomina anatomica* (BNA) kiadásáig használatban voltak.

Előadásomban a *De medicina* VIII., csonttannal foglalkozó könyve alapján vizsgálom Celsus anatómiai neveit. A szövegből kigyűjtött anatómiai neveket két szempontból elemzem: egyrészt a klasszikus latinban szokásostól eltérő jelentések mutatom ki, másrészt a metaforikus névadással keletkezett anatómiai nevek esetében megkísérlem megállapítani, hogy a metafora a latinban keletkezett-e, vagy görög mintára alkotott tükörjelentésről van-e szó. Kiemelem azokat az anatómiai neveket, amelyek – bár nem szerepelnek a mai nomenklatúrában – a Vesalius utáni korszak anatómiai leírásaiban széles körben elterjedtek, és tükörjelenségek

formájában a nemzeti nyelvekbe is bekerültek. Vizsgálom az anatómiai nevek terminologizáltsági szintjét is.

Varga Éva Katalin, PhD, egyetemi adjunktus
Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézet

Ókori India

Időpont: 2022.05.21.

Helyszín: B317

DEZSŐ CSABA

**Raghu hódító hadjárata Kālidāsa
Raghu nemzetsége című eposzában.
Termények, termékek, árucikkek
a Kr.u. 4–5. századi Dél-Ázsiában**

Kālidāsa *Raghu nemzetsége* című eposzának (Kr.u. 400 körül) negyedik fejezetében Raghu király világhódító hadjárata során körbejárja Dél-Ázsiát. A meghódított területeket Kālidāsa gyakran a rájuk jellemző terményeken és árukon keresztül mutatja be, melyeket a virágzó kereskedelem juttatott el a Gupta kori Észak-Indiába. Ahogy elkísérjük Raghut hódító útján, megismerkedünk Dél-Ázsia egyes régióinak jellegzetes termékeivel, a középkori kommentátorok pedig egyrészt az eposz szövegváltozatainak eltéréseire világítanak rá, másrészt a saját, Kālidāsa korához képest elzártabb régiójukból látják és értelmezik Dél-Ázsiának az eposzban elénk táruló színes panorámáját.

Dezső Csaba
ELTE BTK Indológia Tanszék

FERENCZI ROLAND

**„Aranyban gazdag piac, hol a régi város zászlaja vet
árnyat”. Kereskedelem, piacok és pénz az ókori
Délnyugat-Indiában**

Előadásom az ókori dél-indiai történelem Kr. u. 1-4. századi „hosszú időszakát” (*long durée*), azon belül az ókori Cēra Királyság gazdaságát vizsgálja az ótamil *caṅkam* irodalom hősi költészetének fényében. Az elemzés során a kereskedelem, a piacok, a külföldről beáramló és helyben vert pénzek és az arany szerepét járom körül a korai Cēra Királyságban, amely kutatás eredményeként megállapítható, hogy 1. a Cēra királyok törekedtek a kereskedelmi kapcsolatok ápolására, amely áruforgalom délnyugat-indiai királyságuk gazdaságának motorjává vált, 2. a gazdaság *racionalis cselekvőiként* érdekelték voltak a kereskedelmi infrastruktúra kiépítésében és a malabár-parti kereskedelem ellenőrzésében, 3. a hagyományos barter mellett az értékes árucikkek egy része vallási csoportok és/vagy állami hivatalnokok által üzemeltetett piacokon cserélt gazdát, ahol az arany mint értékmérő és fizetőeszköz jelenik meg. A kutatás összességében az indo-római kereskedelemben aktív szerepet játszó Cēra Királyság gazdaságának új modelljét vázolja fel, amellyel a vizsgált időszak történeti rekonstrukciójának új lehetőségei is feltárulnak.

Ferenczi Roland
MTA KIK Keleti Gyűjtemény
ELTE / Universität Hamburg

JENEY RITA

**A vízi közlekedés kérdése az Indus-civilizáció
kereskedelmi kapcsolatainak kutatásában**

Az Indus-civilizáció Mezopotámiával való kapcsolata kutatástörténetének kezdete óta jelentős kérdés. A két terület közötti interakciónak számos régészeti bizonyítéka került elő, elsősorban Mezopotámiából, és innen származnak a kettő kapcsolatára utaló szöveges források is. A két terület közötti távolsági kereskedelem legfontosabb eszköze a vízi közlekedés volt. Az előadás a harappáiak hajózásának kutatását alakító vitákat tekinti át, azt vizsgálva, hogy ez a diskurzus hogyan határozott meg új kutatási irányokat. Az Indus-civilizáció vízi közlekedése kérdésének aktualitását jelzi, hogy a harappái hajózás reprezentatív szerepet kap India hajózástörténetének 21. századi nemzeti szintű múzeumi bemutatásában.

Jenei Rita
Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola

SZÁLER PÉTER

Baktria az ind mítoszokban

Talán nem túlzás azt állítani, hogy Baktria az ókori kereskedelem megkerülhetetlen szereplője volt. A Hindukus-hegység és az Amu-darja folyó közt húzódó terület egykor a közvetítő kereskedelem révén kapcsot jelentett India, Kína, Perzsia és a hellenizált világ közt. Az aranyról elhíresült Baktria gazdagsága minden bizonnyal hajdanán messze földön híres lehetett.

Az előadásomban azt igyekszem bemutatni, hogy az ind mítoszokban milyen képzetek társultak ehhez a virágzó országhoz. Mindenekelőtt a Baktriát jelölő Báhlíka szó különböző, Mahábháratában használt jelentéseit szeretném ismertetni, majd ezt követően térek ki arra, hogy mit tudtak az indek a baktriai aranyról, mit gondoltak a kiváló lovaikról, illetve, miért tartotta ellenszenvesnek Báhlíka lakóit Karna, a Nap fia.

Száler Péter, megbízott előadó
ELTE BTK Indológia Tanszék

Ókortörténet

Időpont: 2022.05.19. – 2022.05.20.

Helyszín: B402

BAJNOK DÁNIEL

A makedónok athéni barátai

Az ókortörténet egyik közhelye, hogy a későklasszikus Athént megosztó legfőbb törésvonal a makedónkérdés volt: hogyan viszonyuljon a szövetségi rendszerét nélkülöző Athén a II. Philippos alatt felemelkedő és idővel Hellas egészét fenyegető makedón királysághoz? Bár a mai kutatás már rég meghaladta a hősies ellenállás vs. gyáva megalkuvás alternatíváját, a kor politikusait továbbra is gyakran makedónbarátnak vagy éppen makedónellenesnek címkézik. A ránk maradt törvényszéki beszédek felemás képet adnak, mert a vádbeszédek jellemzően egyetlen személyre (a vádlottra) vetítik a politikai alternatíva összes visszasságát, kevéssé hangsúlyozva a vele együttműködőket, a védőbeszédekben viszont olykor megjelenik a vádló mögött „egységfrontba szervezett szónokok” képe. Az előadás azt vizsgálja a 330-as évek viszonylatában, hogy a vezető „makedónbarát” szónokok (elsősorban Démadés, Phókión és Aischinés) mennyire tekinthetők egy platformon álló és egymással együttműködő politikusoknak, és egyáltalán beszélhetünk-e makedónpárti irányzatról a korabeli Athénban.

Bajnok Dániel, adjunktus
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Történelemtudományi Intézet

ILLÉS IMRE ÁRON

A harmadik szent háború első éveinek kronológiája

A harmadik szent háború első éveinek abszolút kronológiája meglehetősen zavaros, a különböző kutatóknál 1-2 éves eltéréseket is találunk. Az előadás arra tesz kísérletet, hogy a kérdéskör rövid bemutatása után megvizsgálja a delphoi feliratok felhasználási lehetőségeit ebben a vitában.

Dr. Illés Imre Áron, adjunktus
SZTE BTK Ókortörténeti Tanszék

KAPI PÉTER

A poseidóniosi forráscsoport

A druidákat említő írott forrásaink gyakran homályosak, és néhány esetben talán ellent is mondanak egymásnak, ezért a szakirodalomban több elképzelés is született arra vonatkozóan, hogy kik is lehettek, és mivel is foglalkozhattak a druidák. A források értelmezését azonban nagymértékben befolyásolja az a széles körben elfogadott elképzelés, mely szerint a druidákat említő szerzők többsége – beleértve a Galliát meghódító, így a témáról valószínűleg személyes tapasztalatokkal rendelkező Caesar munkáját is – a druidákra vonatkozó adatait Poseidónios keltákkal foglalkozó néprajzi leírásából merítette. Ez az elképzelés azonban korántsem problémamentes, mert Poseidónios munkája csak töredékesen maradt fenn, és az elvileg őt követő leírások között lényeges különbségeket figyelhetünk meg több téma kapcsán is. Az előadás során ezért azokkal a leírásokkal kívánok foglalkozni, melyek talán Poseidónios beszámolóját követik, és a forrásokban fellelhető párhuzamok és különbségek segítségével megvizsgálom, hogy mennyire tartható ez a széles körben elfogadott elképzelés.

Kapi Péter, egyetemi tanársegéd
DE BTK Történelmi Intézet

KARÁCSONY DÁVID – LENGYEL RITA

***Liber Singularis Regularum* – Fragmentumok**

A tervezett előadás többévi kutatómunka eredményét dolgozza fel, amely megkísérli gazdagítani a római jog magyar nyelvre lefordított forrásait azzal, hogy a hagyomány által Ulpianusnak tulajdonított *Liber Singularis Regularum* legfrissebb forráskritikai szövegén alapulva nyújtja át az olvasónak antik örökségünk egy igen fontos gyűjteményének első teljes, önálló magyar fordítását.

Maga a szöveg összetételét tekintve vegyes; fontos jogi, politikai, társadalmi kérdéseket jár körül: a római személyállapotok, családi kapcsolattrendszer kifejtésén, vallási természetű témákon túl, még vagyoni ügyekre is kiterjed, ezzel hiteles képet adva a Severus dinasztia korabeli római polgárról.

Célunk az volt, hogy a latinról magyar nyelvre fordítás által széleskörűen elérhetővé tegyük az akadémiai közönségen túl az egyetemi hallgatók számára is az eredeti szöveget és fordítói munkánk eredményét. Mindezt úgy kívántuk megvalósítani, hogy értelmező kommentárokkal láttuk el a fragmentumokat, ezáltal feloldva a latin szöveg tömörségét és megvilágítva annak jogi és társadalmi jelentőségét.

Az előadás a *Liber Singularis Regularum* öröklési jogi vonatkozású fejezeteit tekinti át; nemcsak filológiai elemzés alá vetettük az egyes töredékeket, hanem a jogi szempontok érvényesülése mellett ókori görög és latin források bevonásával kulturális, vallási és politikai térben is elhelyeztük őket. Az előadásban a hat öröklési tárgyú fejezet egy-egy fragmentumát fogjuk kiemelni, ezek mentén mutatjuk be a római jogi primér források fordításának sajátosságait, bemutatjuk a kéziratot, valamint megvizsgáljuk a szöveg kohézióját.

Karácsony Dávid – Dr. Lengyel Rita
Pázmány Péter Katolikus Egyetem

KATÓ PÉTER

Az informális mintázatai a hellénisztikus *polis*okban

A szociológiában általánosan elfogadottnak számít, hogy nincs intézmény és társadalom informális kapcsolatok, praxisok és tudás nélkül, és ezeknek a kiterjedése, viszonya a formalitás szféráihoz időben és térben rendkívüli változatosságot mutat. Világos továbbá, hogy az informális nem egyenlő a szabályszegéssel és a korrupcióval, hanem gyakran elengedhetetlen a formális szabályok által meghatározott intézmények működéséhez. Ebben az előadásban annak járok utána, hogyan érhető tetten az informális a hellénisztikus *polis*okból fennmaradt feliratos forrásanyagban. E kérdésfelvetést az indokolja, hogy a hellénisztikus *polis*ok politikai rendszereinek és társadalomtörténetének kutatása eddig főként a formális aspektusokra, így a többnyire demokratikusnak tekintett politikai rendszer jellegét, az egyes tisztviselők kiválasztásának módját és hatáskörét, valamint a döntéshozás folyamatát meghatározó szabályokra koncentrált. Az előadásban néhány hellénisztikus város (Athén, Kós, Priéné) feliratos anyagából vett példákkal illusztrálom a formális szabályokat megkerülő, ill. a formális szabályok szerint működő intézményeken kívül zajló nyilvános tevékenységek jelentőségét a politikai döntéshozás, a

tisztviselők kiválasztása és az egyes politikai kérdésekkel kapcsolatos társadalmi konszenzus létrehozása terén. Végül megpróbálom ezeket a megfigyeléseket a hellénisztikus politika- és társadalomtörténet szélesebb összefüggésében értékelni.

Kató Péter
ELTE BTK Ókortörténeti Tanszék

MUNDING MÁRTA

**Alexandros és a káriai uralkodónő, Ada találkozása
az Alexandros-történetírók leírásaiban**

Az *Alexandros-történetírók* szinte mindegyike – Diodóros, Strabón, Arrhianos, Plutarchos – beszámolt valamilyen formában arról, hogy Alexandros Kr. e. 334-ben találkozott Hekatomnos lányával, a férje halála után Kárián egyedül uralkodó Adával, akit testvére, Pixodaros Kr. e. 340/339 táján elűzött trónjáról. Némelyik történetíró e találkozást a káriai uralkodóházról szóló *excursus* elemeként közli (Str. 14.2.17 [C656–657]), míg mások a Halikarnassos ostromáról szóló beszámolójukba szövik bele (Diod. 17.24.2; Arr. *An.* 1.23.7–8). A források kevés adatot nyújtanak a találkozás részleteiről (helyszín, időpont), annyit azonban mégis a tudomásunkra hoznak, hogy Ada arra kérte Alexandrost, segítse őt, ültesse vissza trónjára, amely kérését Alexandros teljesítette is, így Ada segítségével megnyerhette magának az elpártolt városokat, területeket. Egyes források arról is beszámolnak, hogy Alexandros – innentől kezdve – Adát anyjának tekintette, anyjának nevezte (első adopció, vö. Arr. *An.* 1.23.8 [Ada kezdeményezésére]; Plut. *Alex.* 22.7). E források beszámolóitól némileg eltér a biográfus Plutarchos leírása, aki anekdotikus történet formájában több szöveghelyen (Plut. *Alex.* 22.7– 10; *Mor.* 127B; 180A; 1099C) is beszámol arról, hogyan és miért utasította vissza Alexandros Ada ajándékait, aki azzal próbálta

szeretetét kifejezni fogadott fiának, hogy nap mint nap finom ételeket, süteményeket és szakácsokat küldött neki. A mainstream *Alexandros-történetírók* közül tehát csak Iustinus és Curtius Rufus nem szól semmit Alexandros és Ada találkozásáról. Iustinus esetében ez írói döntésének következménye lehet, hiszen tudjuk, hogy forrása, Pompeius Trogus egy digresszió formájában említést tett Kária eredetéről és uralkodóiról, s így talán magáról Adáról is munkájának 11. könyvében (*prologus libri XI*). Curtius Rufus esetében némileg más a helyzet, hiszen nem maradt fenn művének az a része, amelyben Káriáról és Adáról említést tehetett volna.

Az Alexandros-kutatók az adopció miatt Adát a később Alexandros által ugyancsak anyaként szólított Sisygambisszal, III. Dareios édesanyjával állították párhuzamba, és arra a kérdésre keresték a választ, miért maradhatott Sisygambis végig meghatározó szereplője az Alexandros történeteknek (és tulajdonképpen miért volt annyira fontos személye magának Alexandrosnak is), és miért van az, hogy Adáról csupán egyetlen epizódban hallunk, későbbi sorsát illetően pedig semmit sem tudunk. Az előadás e kutatások eredményeiből kiindulva, mégis elsősorban a forráshasználat és az írói szándék kérdése felől közelítve keresi a választ arra a kérdésre, hogy szerepelhetett-e Ada egyáltalán Curtius Rufus munkájában.

Munding Márta
ELKH Moravcsik Gyula Intézet
Avicenna Közél-Kelet Kutatások Intézete

SERES DÁNIEL

Az oligarchia mint retorikai furkósbot

A Kr. e. V. századi athéni politikai identitás meghatározása leegyszerűsíthető a demokrácia és *tyrannis* szembeállítására. Azonban a négyszázak, majd az ötezrek, később pedig a harminc zsarnok uralma már jelentősen árnyalta a Kr. e. IV. századi politikai diskurzust. Ha ugyanis Kr. e. 403 után valaki elítélte a *tyrannist*, abból már nem következett logikusan az a megállapítás, hogy elkötelezett a demokrácia mellett, és nem akarja megváltoztatni a város államrendjét. Így a Kr. e. IV. századi politikai vitákban a korábbi, zsarnoki attitűdöt, ambíció(ka)t hangoztató rágalmak mellett megszaporodtak az oligarchiához kapcsolódó ijeszgetések, utalások valamint a nyílt vádak is. Noha a demokrácia visszaállítását követő közvetlen időszak után az oligarchia vagy konkrétan a harminc zsarnok említése visszaszorulni látszik a ránk maradt beszédekben, mégis megfelelő politikai kontextus esetén, egy-egy utalás, kiszólás is komoly erővel bírhatott. Előadásomban a démosthenési corpus beszédein keresztül veszem górcső alá ezt a retorikai közhelyet, és amellet érvelek, hogy speciális esetekben akár egy komplett érvrendszer alapját jelentette ez a közhely.

Seres Dániel, doktorjelölt
ELTE TDI Ókortörténet Program

SZABÓ FERENC KRISZTIÁN

Keresztutalások Cornelius Nepos hadvezéréletrajzaiban

Az idegen hadvezérekről írt életrajzi sorozat kapcsán mindeddig nem vetődött fel, hogy a címszereplők között vont erkölcsi párhuzamok, az előre- és visszautalások nem pusztán Nepos jellemábrázoló technikájának, hanem szerkesztőelveinek megismerésében is iránymutatásul szolgálhatnak. Abból ugyanis, hogy az auktor közönségének nagy része a bemutatásra kerülő hadvezéreket életrajzaik elhelyezkedésének – azaz olvasásának – sorrendjében ismerte meg, az a következtetés adódik, hogy Nepos párhuzamot csak a már tárgyalt, a sorrendben előbb elhelyezkedő hadvezérekkel vonhatott. Mivel azonban ez nem minden esetben van így, felvetésem – kiegészítve és megerősítve a könyv valamennyi (tehát nemcsak erkölcsi) keresztutalására kiterjesztett elemzés során tett megfigyelésekkel – azt is magában foglalja, hogy a következtetések a második kiadás alkalmával keletkezettek. Ez, amellettt hogy az eddigiektől független alapon megerősíti a könyv átdolgozásának (többek által vitatott) hipotézisét, arra is utal, hogy Nepos az új kiadás során nem pusztán kibővítette az eredeti sorozatot, hanem annak szerkezetét – és joggal vethető fel: ezzel

összefüggésben írói-történetírói szemléletét – is megváltoztatta.

Szabó Ferenc Krisztián, PhD
KRK Szilády Áron Gimnázium és Kollégium

SZÉKELY MELINDA

***Latio quod reddita servit Africa* –
Hatalmi harc a késő római birodalomban**

Előadásomban a korabeli történeti és irodalmi források felhasználásával vizsgálom a Római Birodalom politikai és gazdasági helyzetét a 4. század utolsó évtizedében, különös tekintettel a keleti és a nyugati birodalomrész kapcsolatára, valamint a római *Africa* gazdasági, politikai, vallási viszonyaira. Elemzésem középpontjában Nubel fiainak hatalmi törekvései, egymás és Róma elleni politikai és fegyveres küzdelmei állnak.

Dr. habil. Székely Melinda, tszv. egyetemi docens
SZTE Ókortörténeti Tanszék

SZEKERES CSILLA

***Boni et improbi* –
politikai megosztottság
a késő köztársaságkori Rómában**

A Kr.e. I. század történetére vonatkozó legfontosabb forrásaink – mindenekelőtt Cicero és Sallustius – a politikai válság okát leginkább a végletes megosztottságban látták: mintha az államot vezető elit két, egymással szöges ellentétben álló táborra szakadt volna. Ugyanakkor a legkevésbé sem egyértelmű, mit kell értenünk az olyan kategóriákon, mint „jó”, „legjobb”, „rosszak”, „elvetemültek”, ahogyan az is vitatott, hogy ténylegesen létező csoportosulásokról vagy csupán politikai jelszavakról van-e szó, a *res publica* irányítására vonatkozó alapvető felfogásbeli különbségek, vagy pillanatnyi politikai érdekek határozták-e meg a két félhez való tartozást?

Szekeres Csilla
Debreceni Egyetem

TAKÁCS LEVENTE

A (termő)föld osztályozása az ókori Rómában

A római földmérés kapcsán Gargola, Campbell és Griese alaposan tárgyalta a földterületek tipizálását, de nem tértek ki összefoglalóan minden típusra, s bizonyos kategorizálásokat nem is vizsgáltak. A magyar szakirodalomban sem előzmény nélküli (Visky Károly) a kérdésfelvetés. A felosztás módja, a tulajdonszerzés lehetősége vagy az adózás szempontjai mentén történő kategorizálás mellett érdemes figyelmet fordítani az egyéb, pl. vallási besorolásokra is, hogy fő vonalaiban áttekinthető legyen, milyen kategóriákban gondolkoztak a rómaiak a (termő)föld kapcsán. Az előadás a fontosabb osztályozásokat tekinti át.

Takács Levente, egyetemi docens
Debreceni Egyetem BTK Történelmi Intézet

Patrisztika

Időpont: 2022.05.20.

Helyszín: B404

BOBAY ORSOLYA

**A “*plantatio cedri*” *thema* kifejtése Temesvári Pelbárt
vértanú-sermójában**

Előadásom témáját a marokkói ferences vértanúk történetét bemutató beszéd kulcsfontosságú képe, a *plantatio cedri*-motívum jelenti. A cédrusra, illetve magára a kifejezésre vonatkozó antik, patrisztikus, és kortárs szöveghelyek bemutatása után azt vizsgálom, hogy mindezek milyen hatást gyakoroltak Pelbárt sermójára.

Bobay Orsolya, PhD

BOROS ISTVÁN

A görög *hypostasis* és a latin *substantia* Kr. u. 4. század második felében.

Jeromos az ep. 15-ben „ariánus ivadéknak” nevezi Meletioszt és követőit. Ugyanakkor Nüsszai Szent Gergely mondott gyászbeszédet a nagy Meletioszról, mint aki az ortodoxia védelmezője. Előadásunkban ezt az ellenmondást igyekszünk feloldani a szövegtanúból vett érvekkel, nevezetesen a görög *hypostasis* és a latin *substantia* fogalmak értelmezésével.

Boros István, katolikus teológus,
nyugalmazott tudományos főmunkatárs

CSÍZY KATALIN

Iulianus: *Caesares*

Flavius Iulianus Apostata rövid élete ellenére meglehetősen nagy *corpus*t hagyott az utókorra. Ezek között szerepel két szatíra a *Symposion é Kronia* és a *Misopógón*, mindkettő számos érdekes adalékot tartalmaz a császár korára vonatkozóan. Előadásomban az előbbi, *Caesares – Császárok* címen elhíresült menipposzi szatírárt szeretném vizsgálni, elsősorban arra a kérdésre keresve a választ, hogy a Iulianus által bemutatott uralkodók mennyiben lehetnek történetileg hitelesek, s milyen vallástörténeti konnotációban jelennek meg, különös tekintettel a paradigmaként bemutatott Marcus Aureliusra.

Dr. Csízy Katalin, tszv. egyetemi docens
KRE BTK TTI Ókortörténeti és Segédtudományi Tanszék

D. TÓTH JUDIT

Kommentár vagy homília?
Műfaji kérdések Nyssai Gergely
Énekek éneke-homíliáiban

Nyssai Gergely *Énekek éneke-homíliáit* (*In Canticum Canticorum*) – a *Mózes élete* (*Vita Moysis*) című írásával együtt – a kappadokiai atya utolsó műveként tartjuk számon, egyúttal pedig a korai keresztény misztika jelentős alkotásaként. A feltehetően 390/91–394 között, nagybőjti időszakban, Nyssában elmondott tizenöt homília az *Énekek éneke* 1,1–6,9-ig terjedő részeit értelmező, írásmagyarázó beszédsorozat, melynek középpontjában az emberi lélek isteni Ige/Isten felé tartó folyamatos haladása, felemelkedése (*epektasis*), az isteni természetben való részesedésének soha véget nem érő progressziója áll.

A Gergely-kutatásban mindmáig vitatott, hogy homíliáknak vagy kommentárnak kell-e tekintenünk az *In Canticum Canticorumot*, és a műfaj kérdése természetesen ebben az esetben sem pusztán „formai” kérdés. Előadásomban – a legfontosabb érvek és ellenérvek számbavételével – azt próbálom alátámasztani, hogy nem szükséges döntenünk ebben a kérdésben, és figyelmünket inkább arra kell irányítanunk, hogyan tudjuk értelmezni ezt a – meglátásom szerint is – tudatosan többféle

perspektívát. Maga a homíliákhoz utólag írt bevezetés (*Cant prooem GNO VI, 3–13*) is, melyben a nyssai püspök – egész munkásságában egyedülállóként – az allegorikus írásértelmezéssel kapcsolatos elképzeléseit foglalja össze, ezt támasztja alá.

D. Tóth Judit,

HUDÁK KRISZTINA – NAGY LEVENTE

Néhány új szempont Pannonia ókeresztény egyház történetéhez

1939-ben jelent meg Nagy Tibor több szempontból máig alapvető monográfiája a pannoniai kereszténység történetéről a római határvédelmi rendszer összeomlásáig. Nagy Tibor szintézise az írott forrásokat saját korának színvonalát bőven meghaladó módon értékeli ki. Bár néhány megállapítása ma is időt álló, a 21. századra mégis elavulttá vált, hiszen az egyháztörténet kutatása nagyot fejlődött az elmúlt nyolcvan évben. Az elmúlt mintegy harminc évben Rajko Bratož szlovén egyháztörténész számos tanulmányában árnyalta és részben újra is írta a pannoniai provinciák késő római kori egyháztörténetét, de több esetben úgy tűnik, hogy már az ő megállapításai felett is eljárt az idő.

Az újabb egyháztörténeti és mindenekelőtt régészeti kutatások eredményei nyomán ma már sokkal árnyaltabban látjuk a pannoniai kereszténység helyét és szerepét a Római Birodalom 3-4. századi egyháztörténetében. Ezért egy új pannoniai ókeresztény egyháztörténeti szintézis megírására vállalkoztunk. A készülő monográfia fejezeteiből jelen előadásunkban három esettanulmányt választottunk ki, amelyek

segítségével új szempontok szerint vizsgáljuk meg a pannoniai egyháztörténet néhány máig vitatott kérdését.

Dr. Hudák Krisztina, egyetemi óraadó tanár
PTE BTK Régészet Tanszék
Dr. habil. Nagy Levente, egyetemi docens
PTE BTK Régészet Tanszék

KUSTÁR GYÖRGY

**Gustaf Aulén Christus Victor c. műve
és a kiengesztelés-tan problémái**

A „szövetség vérenek” engeszteléstéológiai jelentése a felvilágosodás óta megbotránkoztató, és René Girard kritikája óta – melynek ugyan mély hatása nem volt a teológiára – még több kérdést vet fel. Jézus követésre hívó szavai, a keresztfelvételre szólító logionjai is komoly ellenérzéseket váltottak ki, melyet Candida Moss „imitation anxiety”-nek, azaz imitációs szorongásnak nevez, és amely számos teológust vezetett arra, hogy elhallgassa vagy átértelmezze ezeket a gondolatokat. A keresztfelvételre szólítás komolyan vétele ugyanis azt jelentheti, hogy a mártírhál nem valamiféle plusz a keresztyén követésben, hanem annak alapvető eleme. A kettős toronyház ledőlését követő sokk Bruce Chiltont egy olyan kötet kiadására készítette, melyben az ábrahámi vallások erőszakosságát vizsgálta. A könyv rendkívül őszinte, és nem oldoz fel a szorongás alól, mert az agressziót a keresztyénség történetének részeként értelmezi. Határozottan állítja, hogy a keresztyénség erőszakot termel, vagy azáltal, hogy vértanúságig provokálja a környezetét (és emellett a mártírakták, sőt maguk az atyák is agitálnak), vagy pedig azáltal, hogy a keresztyénség államvallássá válása óta „szent háborút”

folytat a hitetlenség ellen. Mi ennek a teológiai alapja? Vajon a patrisztikus szerzők alapot szolgáltatnak egy erőszak révén kiengesztelődést kívánó Isten tanához? Gustaf Aulén klasszikusának vizsgálatán keresztül erre keressük a választ.

Dr. Kustár György, egyetemi adjunktus
Sárospataki Református Teológiai Akadémia

ÓBIS HAJNALKA

Halottkultusz és mártírkultusz Africa provinciában

Az előadás a népi vallásosságban elterjedt halottkultusz és az észak-afrikai mártírkultusz 4-5. századi jellegzetességeivel foglalkozik Augustinus, hippói püspök szövegei alapján. A *Sermones*ből és az *Epistule*aból azokat a részleteket vizsgálom és helyezem történeti kontextusba, amelyekben Augustinus állást foglal a hamis mártírok és hamis relikviák kérdésében.

Az antidonatista és antipelagianus vitában előforduló megnyilatkozásokon kívül a halottakról való gondoskodásról önálló művet is írt *De cura pro mortuis gerenda* címmel. Ebben azt fejt ki, hogy hívő embernek nem árthat az sem, ha temetetlen marad a holtteste, és állást foglal a korban a keresztények között rendkívül elterjedt *ad sanctum* temetkezés kapcsán is. A püspök szerint a temetésről való gondoskodás inkább az élőknek, a hozzátartozóknak ad vigaszt, a feltámadás és az adott halott védelme szempontjából nincs jelentősége

Óbis Hajnalka, PhD
Károli Gáspár Református Egyetem BTK
Történettudományi Intéze Ókortörténeti és
Segédtudományi Tanszék egyetemi adjunktus

ODROBINA LÁSZLÓ

Az oktatáspolitikai vallási alapú változásai Róma keresztény császárai alatt

A IV. századi keresztény császárok leginkább tanulmányozott „iskolatörvénye” kétségkívül a Iulianus császár által kiadott CTh 13,5,5, amely a hagyományos értelmezés szerint megtiltja a keresztény tanároknak, hogy akár magán, akár köziskolában oktassanak. Bár a rövid törvényszöveg önmagában is számos értelmezési nehézséget vet fel, a helyzet még bonyolultabbá válik, ha a törvény szövegét együtt olvassuk a császár egyik, szintén a témára vonatkozó levelével: elsöre bár úgy tűnik, a levél szövege tökéletesen illeszkedik a törvény általános megfogalmazásához, ugyanakkor – a másik oldalról vizsgálva - felvetődik a kérdés: vajon mit akarhatott a császár egy ilyen általános, tartalmilag szinte semmitmondó törvénnyel, valóban az általa visszaszorítani kíván kereszténységet valló tanárokat akarta-e távoltartani az általa idealizált pogány vallás szövegeitől (és közvetettebb módon távoltartani őket az oktatásra jelentkező fiataloktól)?

A negyedik század történeti és jogi eseményeinek az ókortörténet (különösen a régebbi egyháztörténet) és a római jog által adott értelmezéseit sokáig meghatározta az az elméleti alapvetés, hogy már Nagy Konstantintól kezdve, de a kereszténységet államvallássá tevő Nagy

Theodosiustól mindenképpen az uralkodók legfontosabb célja a kereszténység jogi eszközökkel történő megerősítése és elterjesztése lett volna: számos kutatónál tapasztalhatjuk, hogy a vonatkozó forrásokat leginkább ebből a szempontból közelíti meg. Felvetődik ugyanakkor a kérdés: biztos-e, hogy ezek a jogi és egyéb történeti források ezt a hozzáállást támasztják alá, s nem egyéb indokokkal kellene magyarázni a rendelkezésre álló lépéseket. A dolgozat hasonló feladatra vállalkozik, amikor nem csupán a Iulianus féle jogszabályt vizsgálja, hanem a milánói ediktumtól a kereszténység államvallássá válásáig terjedő időszakig tekinti át az oktatás területén hozott jogszabályokat, hogy bemutassa: volt-e és ha igen, mekkora hatása a kereszténységnek az első „keresztény” császárok oktatási törvénykezésére.

Odrobina László
SZTE-BTK, KKI
SzAGKHF

SOMOS RÓBERT

A zene Órigenész *Zsoltár-homíliáiban*

A 2012-ben felfedezett Zsoltár-homíliáiban Órigenész elismeri a zene létjogosultságát, amelynek az alapja a pihentető funkció. Éthosz-elméleti alapon szembeállítja egymással egyik oldalon a pogány szórakoztató, szerelmi dalokat, a démonoknak szóló paiánokat, himnuszokat, gyászdalokat, menyegzői énekeket és másik oldalon a látszólag ugyanazon műfajba tartozó, de más tartalmú keresztény énekeket. Úgy véli, az *énekeljete*k az Istennek felszólítás teljesítése önmagában is gyümölcsöző, azaz szó szerinti értelemben üdvös dolog énekelni Istennek. Az Ef 5,19, *énekeljete*k és *zsoltározzatok szívetekben* sor szerinte átvitt értelemben veendő, itt nem az érzékelhető hangról van szó, amely a test által kibocsájtott levegőrezgés, hanem a tiszta ész hangjáról. Spirituális értelemben a hangszeres zene, amelyet az ókeresztény hagyomány általában véve is az énekléshez képest alacsonyabb rendűnek tekintettek, Órigenésznél a testtel végrehajtott cselekvés, a törvényeknek engedelmeskedő, közösséget feltételező, érzékelhető testi aktivitásban megnyilvánuló életformát vagy életszakaszt jelenti, míg a vokális zene a megtisztult, testetlen ész szemlélődését, amely a megistenülés során ér el végpontjához, Isten ismeretéhez.

Somos Róbert, MTA doktora, egyetemi tanár
PTE

Régészet

Időpont: 2022.05.20. – 2022.05.21.

Helyszín: B404

BARNA FERENC

Pénznevek a késő császárkor latin nyelvű történetírásában és a *Historia Augustában*

A *Historia Augustában* szereplő adatok, azok valóságtartalma és megbízhatósága régóta vita tárgya a kutatásban. Nincs ez másként a műben szereplő pénznevek esetében sem. Egyes életrajzokban ugyanis több egyedi, más forrásból nem ismert érmeelnevezést is találunk (pl. *argenteus Aurelianus*, *argenteus Philippeus minutulus*), melyek hitelessége azonban igencsak kétséges. Többségüket valószínűleg csupán irodalmi fikcióként értelmezhetjük.

Abban, hogy a *Historia Augusta* szóhasználatát, az ott feltűnő pénzneveket a megfelelő kontextusba helyezzük, segítségünkre lehet, ha más korabeli műveket is áttekintünk, az azokban szereplő pénzneveket vizsgálva. Így képet nyerhetünk arról, mennyiben tér el ezek szóhasználatától a *Historia Augusta*, mennyire lehettek kirívóak az ott szereplő elnevezések a kortárs olvasók számára. E kérdést kívánom vizsgálni előadásomban, melynek során néhány késő császárkori szöveggel (főleg történeti munkákkal, pl. Ammianus Marcellinus műve, ill. a különböző breviáriumok) foglalkozok. Mindezek révén egyúttal betekintést nyerhetünk abba is, hogy milyen pénzneveket használtak a korszakban.

Dr. Barna Ferenc, tudományos segédmunkatárs
ELTE BTK Régészettudományi Intézet

BARNA FERENC

**A Brigetio / Szőny – MOL – Kiskertek lelőhelyen,
2015 nyarán végzett feltárás mázas kerámiái (poszter)**

2015 nyarán két hónapos régészeti feltárás történt Komáromban, a Brigetio / Szőny – MOL Lakótelep – Kiskertek lelőhelyen. A Komáromi Klapka György Múzeum és az ELTE Régészettudományi Intézetének együttműködésével megvalósuló ásatás a brigetioi legiotábor *principiájának* egy részét, ill. annak környezetét érintette, gazdag leletanyagot hozva napvilágra. E leletanyag viszonylag nagy számban (több mint 400 töredék) tartalmazott mázas kerámiákat is – poszteremmel ezt az agyagcsoportot szeretném bemutatni.

Dr. Barna Ferenc, tudományos segédmunkatárs
ELTE BTK Régészettudományi Intézet

BARNA FERENC

**A Brigetio / Szőny – MOL – Kiskertek lelőhelyen,
2015 nyarán végzett feltárás bélyeges téglái (poszter)**

2015 nyarán két hónapos régészeti feltárás történt Komáromban, a Brigetio / Szőny – MOL Lakótelep – Kiskertek lelőhelyen. A Komáromi Klapka György Múzeum és az ELTE Régészettudományi Intézetének együttműködésével megvalósuló ásatás a brigetioi legiotábor *principiájának* egy részét, ill. annak környezetét érintette, gazdag leletanyagot hozva napvilágra. E leletanyag viszonylag nagy számban (több mint félszáz darab) tartalmazott bélyeges téglákat is – poszteremmel ezt az agyagcsoportot szeretném bemutatni.

Dr. Barna Ferenc, tudományos segédmunkatárs
ELTE BTK Régészettudományi Intézet

BARTUS DÁVID

**A római bronzplasztika görög nagyszobrászati
előképeinek kérdéséhez**

A római kori kisplasztika kutatása során gyakran felmerül a nagyszobrászati előképek kérdése, leginkább az istenábrázolások kapcsán. A klasszikus és hellénisztikus kori görög nagyszobrászat művei valóban sok esetben jó kiindulópontként szolgálhatnak a római kori bronzszobrok ikonográfiai azonosításakor, azonban sok esetben ezek a bronzszobrok már igencsak távol állnak az előképeknek vélt alkotásoktól. Izgalmas kérdés, hogy a római kori bronzművesek által készített darabok mennyire tudatos utánérzései ezeknek a szobroknak, illetve mennyire üresedett ki eredeti jelentésük az évszázadokon át történő másolás után. Az előadás pannoniai esettanulmányok bemutatásával keresi a választ ezekre a kérdésekre.

Bartus Dávid

FAZEKAS FERENC

Újabb bronzedények Lussoniumból

Lussonium erődje a Paks-Dunakömlőd melletti észak-déli irányú löszplatón (mai nevén, Bottyánsánc) helyezkedik el. A római segédcsapattábor területén 1987-től meginduló szisztematikus kutatások során az erőd építészeti emlékeit, alaprajzát, valamint építéstörténetét tisztázták. A tábor épített struktúrái mellett jelentős számú régészeti leletanyag került elő, amelyek között a bronzedények egy funkcionálisan jól körvonalazható, speciális emlékanyagot jelentenek. Az előadásban a vizsgált leletcsoport antikvárius régészeti szempontú elemzését kívánom elvégezni, az előkerült leletek és lelettípusok széles, idő- és térbeli kontextualizálásával, különös tekintettel a pannoniai emlékanyagra.

Dr. Fazekas Ferenc, egyetemi adjunktus & régész-főmuzeológus
PTE BTK Történettudományi Intézet, Régészet Tanszék
Paksi Városi Múzeum

FEKETE MÁRIA

**Regöly –
a vaskori történeti, társadalmi, gazdasági, kulturális-
vallási kapcsolatrendszer változásainak tanúja**

A regölyi tumulus 2011-2. évi feltárásával és leletanyagának évek óta folyó tüzetes vizsgálatával – közte természettudományos és archaeometriai elemzésekkel is – értelmezhetővé vált jó néhány, korábban csak sejtett, vagy ellentmondásokat okozó jelenség az európai vaskor értelmezésében.

Mindezek a régészeti kutatástörténet egyes szakaszaiban, eltérő hangsúlyaiban, kérdésfelvetéseiben, de személyes pályám évtizedeinek alakulásában is mérhetők.

A Dunántúl leletanyagának kapcsolatrendszerében a korábban egyedül elfogadott Este-venét szálakon túl az etruszk is létjogosultságot kap, de nem Itália felől, ahogy a korábbiakból adódó lenne, hanem közös, anatóliai eredetből induló, más-más úton, időben és történelmi helyzetben zajlott. Így válik értelmezhetővé, azonosíthatóvá – történelmileg és leletanyagában egyaránt – annak a menekültcsoportnak a népessége, akik a Kr.e. 7. század végén a Dél-Dunántúlra érkeznek. Térségünk sokkal szélesebb világgal állt összeköttetésben, mint ahogy korábban ismertük. Előadásomban ezekkel az összetett és bonyolult szálakkal kívánok foglalkozni.

Dr. habil. Fekete Mária

GÁTFALVI-DELBÓ GABRIELLA

Pannoniai bevonatos kerámia Brigetióban (poszter)

A poszter középpontjában a brigetiói lelőhelyű pannoniai kerámiagyártás egyik jellegzetes, jó minőségű terméke, a pannonia bevonatos kerámia áll. A díszítetlen és pecséttel díszített edények töredékei nagy számban kerültek elő Brigetióban is. A feldolgozás során a díszítetlen és pecséttel díszített edények tipológiai elemzését, valamint a díszítőmotívumok vizsgálatát végzem el. Hangsúlyt kap a töredékek gyártási helyének meghatározása, a már Nagy L. által feltételezett brigetiói műhely kérdésének tárgyalása. Az eredmények alapján újabb adatok nyerhetők Brigetio kerámiahasználati szokásaira és a lokális kerámiakereskedelmére vonatkozóan is.

Gátfalvi-Delbó Gabriella, régész
Komáromi Klapka György Múzeum

GESZTELYI TAMÁS

A magyarországi Pannonia gemmáinak képi világa

A magyarországi Pannonia területén hozzávetőlegesen 330 gemma került elő. Ábrázolásaik tematikája nagyon változatos. Az előadás a leggyakoribb témákat veszi sorra, és arra keres választ, hogy ebből milyen gondolatvilág rajzolódik ki.

Dr. Gesztelyi Tamás, professor emeritus
DE BTK Klasszika-filológiai és Ókortörténeti Tanszék

HÜMPFNER DÁNIEL

A testvérhegyi villa bejárati épületegyüttese

A testvérhegyi villa leletanyagának és épített emlékeinek feldolgozása, már alapszakos szakdolgozatom témája is volt. Ott 10 sírt mutattam be a villa területéről. Most ezt a témát jobban kiterjesztve az ún. bejárati épületegyüttest vizsgálata és értelmezése került sorra. Az épületegyüttes területén 3 turnusban (Láng Orsolya 2003-ban és Havas Zoltán 2005-ben és 2006-ban) végeztek feltárásokat. A több helyiséges épületnek gazdasági és lakó funkciója is volt, és fontos szerepet tölthetett be, a villagazdaság életében. Kutatásom végső célja pedig a már eddig is igen gazdag Aquincum környéki villahálózatba illeszteni ezt a sokat ásott, de teljes egészében még sohasem feldolgozott villát.

Hümpfner Dániel, MA hallgató
ELTE BTK Régészettudományi Intézet

HÜSE ASZTRIK

Új módszertani lehetőségek a pannoniai hangszerek vizsgálatában

A *pannoniai* hangszerek vizsgálata 1931-ben vett lendületet, az *aquincumi* orgona megtalálásával. Az elmúlt időszakban azonban a hangszerek igen széles spektrumban kerültek elő régészeti ásatásból és szórványként egyaránt. A tárgyak értékelése első sorban régészeti és történeti szempontból volt hangsúlyos, a musicológiai értékelés általában kisebb figyelmet kapott. A hangszerek megjelennek a képi ábrázolásokon, a plasztikus ábrázolásokon és leletként egyaránt. A képi ábrázolások és a tárgyak összevetése az értelmezéseket árnyaltabbá teheti, míg a zeneelméleti vizsgálatok a hangszerek fizikai tulajdonságait alapul véve adnak egy meghatározást. Tehát az ikonográfiai, a tárgyi és a musicológiai értékelést egymással párhuzamosan elvégezve kaphatunk új információt a hangszerekről. Kutatásaim során az itt felsorolt módszerek együttes alkalmazásával igyekszem egy új módszertan mentén értékelni a pannoniai hangszereket.

Hüse Asztrik, doktorandusz
PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola

JOHÁCZI SZILVIA

Új attribúciók a Szépművészeti Múzeum feketealakos vázaanyagában (poszter)

Az elmúlt időszakban több, eddig attribúálatlan feketealakos attikai vázát sikerült mesterhez, illetve műhelyhez kötni. Az új eredményeket, valamint a műhelyek kapcsolatát hivatott a poszter bemutatni.

Johácz Szilvia, egyetemi tanársegéd
ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszék,

LANG TÜNDE

Baranyai villafürdők

A római fürdők nemcsak tisztálkodási, hanem társasági, testedzési és kulturális célokat is szolgáltak. Köz-, katonai-és magánfürdőket építettek. A fürdők népszerűségéről számos antik forrásban olvashatunk. Az előadásomban a Baranya megyei villafürdők topográfiai és alaprajzi elemzésével foglalkozom.

Lang Tünde, doktorandusz
PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola

NÉMETH ROLAND

Érempropaganda a Iulius-Claudius dinasztia korában, avagy (mennyire) hazudnak az éremképek ?

Az érmék az ókorban, akárcsak manapság, a fizetés eszközei voltak, ugyanakkor fontos a szerepük, hiszen a birodalom távolabbi pontjaiba is eljutottak, közvetítve ezzel az uralkodó üzenetét. A pénzek uralkodóportréval ellátott formái Iulius Caesarral kezdődően terjedtek el. Az Kr.e. 1. század végére Augustus és a későbbi császárok pedig már korlátlanul folytathatták a propagandát az éremképeken.

Előadásomban esettanulmányokon keresztül vizsgálom meg a Iulius-Claudius dinasztia három császára (*Tiberius, Caligula, Claudius*) vonatkozásában az egyes éremképek, feliratok jelentését, a társadalomra gyakorolt hatását. Összevetem az érmék, mint önálló kommunikációs médiumok által sugárzott üzeneteket a vizsgált császárok uralkodásáról szóló történetírók és feliratok adataival.

Véleményem szerint az uralkodók üzeneteit részletesebben megvizsgálva közelebb kerülhetünk az ókori propagandában alkalmazott változatos eszközök megértéséhez. Úgy vélem, az éremképeket és a történetírók leírásait az éremképeken megjelenített eseményekről fontos együttesen megvizsgálni, mert az

egyres forrás csoportok külön-külön történő vizsgálatának eredményei megtevesztők lehetnek.

Németh Roland, régész
Zalaegerszeg, Göcseji Múzeum

NYÍRŐ ANDRÁS

Karsztvízellátás Sirmiumban a 3-5. században

Sirmium (ma Sremska Mitrovica, Szávaszentdemeter, Szerbia) a Száva völgyében, Pannonia dél-keleti részén található, a Rómát Bizánccal összekötő egyik katonai út mentén. A 4. századig a térség többi városához hasonlóan közepes kereskedelmi és adminisztratív központnak számított, itt nem létesült állandó légiós tábor. A 4–5 században a Római Birodalom kétpólusúvá válásával Sirmium helyzete felértékelődött. A birodalom keleti és nyugati felének találkozási pontjában a császárok egyik székhelye lett, a Tetrarchia idején a négy főváros egyike volt Sirmium. Ezzel párhuzamosan látványosan fejlesztették a városi infrastruktúrát, a császári palota mellett kiépítették a vízvezetékét, a csatornarendszert, városi fürdőket. A vizet a mai Fruška Gora hegység egyik karsztforrásából vezették a városba részben felszíni, részben felszín alatti vízvezetéken. A forrás ma is működik, bár vízhozama megcsappant (4–6 l/perc), de vize kristálytisza, iható.

Az ókori szerzők tisztában voltak a forrásvizek jótékony egészségügyi hatásaival (Hippokratész), de a modern történettudománynak elvéve akad számszerűsíthető adata arról, hogy a forrásvíz használata hogyan változtatta meg a népesség egészségi állapotát. Ezért különösen izgalmas

az a szerb tanulmány, aminek a keretében 334 római korból származó csontvázat vizsgáltak meg, 188 ebből az 1–4 századból, 144 a 4–5. századból származik. A szerző megállapítja, hogy a minták átlagéletkora a 4–5. században több, mint egy évvel több, 26.3 év volt, mint a korábbi szakaszban. Ugyancsak kimutatható, hogy a csontokon azonosítható betegségek (csontdaganatok, fertőző csontgyulladás, ízületi betegségek) aránya jelentősen csökkent. Az adatokat több szempontból is mértéktartással kell kezelnünk: a vizsgált minta kicsi ahhoz, hogy statisztikai kijelentéseket lehessen tenni, a csontok vizsgálatából csak bizonyos betegségek mutathatók ki, a halálozás oka nem, végül a tiszta víz mellett más tényezők is javultak az urbanizációval (higiénia, közbiztonság, munkafeltételek). Ezzel együtt fontos adalékot jelentenek az adatok a római kori ivóvízellátás kiépítésének egészségügyi hatásairól.

Nyíró András, doktori hallgató
PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola

OLASZ RITA HELGA

Brigetio katonavárosának nyugati temetője

Bemutatom a készülő doktori disszertációm egyik nagyobb szeletét, Brigetio katonavárosának nyugati temetőjét. A doktori kutatásom fő célja az elmúlt évszázad során több részletben feltárt Brigetióhoz kapcsolható temetők és temetkezések összegzése, elemzése, bemutatása. A canabae nyugati temetőjéből jelenleg legalább 740 sír ismert. Mesterszakos tanulmányaim során már feldolgoztam az 1969-ben feltárt ún. Nagymagtár temetőrészletet, ezt kiegészítve pedig most az 1927 és 1929-ben kutatott ún. Járóka, és az 1940 és 1944-ben kutatott ún. Sörházkert temetőrészletek anyagával foglalkozom. Ezen három, viszonylag egymáshoz közel fekvő temető anyagát szeretném előadásomban röviden ismertetni és összehasonlítani.

Olasz Rita Helga, PhD-hallgató
ELTE BTK Régészettudományi Intézet

RÉFI-OSZKÓ DÁNIEL

**Árulkodó pajzsok:
új információk egy késő antik reliefről
a *Notitia Dignitatum* alapján**

A berlini Bode Museum gyűjteményében őriznek egy a kései antikvitás korából származó, ostromlott város felszabadítását ábrázoló római fafaragványt. Valódi – anyaghű – párhuzama nem ismert; a relikvia pontosabb datálása és származási helye egyaránt bizonytalan, és máig tudományos vita tárgyát képezi.

Előadásomban megkísérlem tisztázni a vitatott pontokat, és megválaszolni a felmerülő kérdéseket: például, hogy mit ábrázol, és eredetileg milyen funkciót tölthetett be az általunk vizsgált relikvia? Ebben a kortárs írott, régészeti és művészettörténeti források mellett különösen nagy segítséget jelent a fa reliefvel vélhetően egykorú illusztrált államigazgatási dokumentum, a *Notitia Dignitatum*, amely több ponton is köthető ehhez a titokzatos késő római műalkotáshoz.

Réfi-Oszkó Dániel, doktorjelölt
ELTE BTK TDI Ókortörténeti Doktori Program

SIMON BENCE

Kutatások a *ripa Pannonica* északi zónájában.

Pannonia provincia több évszázadon keresztül a Római Birodalom határtartománya volt, így a Duna menti katonai táborok és erődök régészeti azonosítása és feltárása elengedhetetlen ahhoz, hogy a római uralom lényegi elemei érthetővé váljanak. Előadásomban az Ácstól Esztergomig húzódó római határszakasz katonai rendeltetésű erődítményeinek, stratégiai létesítményeinek aktuális kutatási kérdéseit és az Ókori Régészeti Tanszék K-OTKA pályázatának eddig elért eredményeit ismertetem, különös hangsúlyt fektetve az archív adatok feldolgozására, illetve a nem roncsoló lelőhelyfelderítési módszerek eredményeire.

Simon Bence, tudományos segédmunkatárs
ELTE BTK Régészettudományi Intézet

SZABÓ ANTAL

**Adatok a római temetkezési szokásokhoz.
A sírokhoz tartozó edények**

A temetők vizsgálata a kezdetektől jelentős szerepet kapott a római császárkori Pannonia régészeti kutatásában, a mai napig elsődleges fontosságú a feltárt sírok és különösen az előkerült leletanyag elemzése. Ebből a leletanyagból emelkedik ki egy fontos anyagcsoport, a kerámia, amely a legnagyobb számban kerül elő a temetőkből, emellett értékes adatokkal szolgálhat a temetkezési rítus vizsgálata során (hamvasztásos urnák, áldozati edények, halotti tor edényei, sírmellékletek). A temetkezési szokások vizsgálatán túl is számos, eddig vitatott kérdésre adhatnak választ a kerámiák, például a más tartományból importált edények értékes adatokat szolgáltatnak a tartomány gazdagsági kapcsolataira és a társadalmi státusz problémakörére vonatkozóan is. Pannonia esetében a kora császárkori import edények vizsgálata részlegesen már megtörtént, a kapott eredményeket azonban a helyi gyártást illetően is érdemes megvizsgálni. Ezek elemzésekor olyan paramétereket vettem figyelembe, mint például az edények típusainak meghatározása, megoszlása és jellege (edénykombinációk és szerviz-készletek kérdése) ezek összevetése a sírokkal, valamint a temető struktúrájával és a leletkontextusokkal.

Szabó Antal, egyetemi tanársegéd
PTE BTK Régészet Tanszék

Szakmódszertan

Időpont: 2022.05.21.

Helyszín: B407

BARTA ANDREA – VARGA ÉVA KATALIN –
FOGARASI KATALIN

**Játék és autentikusság az
orvosi terminológia oktatásában**

Jogos igény az orvosok és egészségügyi szakma képviselőitől, hogy a klinikára, szakmai gyakorlatra kerülő hallgatók azonnal hasznosítható tudással rendelkezzenek. Az orvosi nyelv esetében ez nemcsak a görög és latin eredetű anatómiai és klinikai szakkifejezések passzív megértését jelenti, hanem elvárás, hogy a hallgató szóban és írásban, kollégával és pácienssel szemben egyaránt, szabatosan és egyértelműen ki tudja fejezni magát.

A Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézetében a tananyagunkat kizárólag autentikus forrásokból állítottuk össze (anatómiai atlasz latin nómenklatúrával, orvosi dokumentumok latin nyelvű diagnózisokkal), az oktatás során pedig nagy hangsúlyt fektetünk a valós kontextus bemutatására és a játékosításra.

A módszerünkkel elértük, hogy kurzusunk az orvosi kurrikulum első évének kedvelt és hasznosnak tartott tárgya lett.

Barta Andrea - Varga Éva Katalin - Fogarasi Katalin

**Társadalmi kontextus a
szövegkritika tükrében:
Bizáncon innen és túl**

Időpont: 2022.05.19. – 2022.05.20.

Helyszín: B317

ADAMIK TAMÁS

**Horatius szatírái a középkori latin irodalomban:
Horatius és Amarcius**

Amarcius életéről csak annyi tűnik biztosnak, hogy a 11. század második felében tevékenykedett német nyelvterületen. Belső érvek alapján lehetséges, hogy Speyer vidékén élt, és közel lehetett III. Heinrich császárhoz, mert olykor magasztalja. Szatírák maradtak fenn tőle négy könyvben, amelyek ugyanúgy *Sermones* címet viselik, mint Horatius szatírái. A keresztény Amarcius szatíráinak szókészletére, költői technikájára Horatius kimutatható hatást gyakorolt. Az előadás célja, hogy ezt a hatást bemutassa, s egyúttal megrajzolja ennek a jelentős, középkori latin nyelven író költőnek életművét. Mérvadó kiadása: Sextus Amarcius: *Sermones*. Herausgegeben von Karl Manitius. Hermann Böhlau Nachfolger, Weimar, 1969.

Adamik Tamás, professor emeritus
ELTE

L. DELBÓ KATALIN

A görög szerelmi regény bizánci utakon – a *schedos*

A *schedos* ('improvizáció', 'vázlat') olyan verses formában és/vagy prózában írt irodalmi kompozíció, amely Bizáncban a 12. század folyamán nagy népszerűségnek örvendett, az iskolai nyelvi oktatásban is jelentős szerepet kapott. Két típusát különböztetjük meg: vagy megfeleltethető valamely *progymnasmának*, azaz retorikai gyakorlatnak (pl. *ekphrasisnak*, *éthopoiának*, *diégésisnek*, *gnómának*, *mythosnak*), vagy antik szerzők szövegeit parafrazeálja (igen kedvelt forrás volt pl. Homéros, Euripidés, Lukianos). Jelen előadásomban a görög szerelmi regény bizánci formálódását fogom bemutatni ezen sajátosan bizánci irodalmi/nyelvi kompozíciók segítségével.

Dr. L. Delbó Katalin
ELTE Eötvös Collegium Byzantium Központ

EGEDI-KOVÁCS EMESE

Bizánc és a Nyugat közötti nyelvi, irodalmi és kulturális érintkezések történeti és társadalmi háttere egy XI. századi kétnyelvű (ógörög-ófrancia) kézirat átfogó elemzésének tükrében

Az Ivion 463-as jelzetű bizánci kézirat különlegessége, a benne található gyönyörűen megmunkált miniatúrákon túl, hogy a görög szöveg mellett a lapszálon ismeretlen és eddig kiadatlan ófrancia fordítást is megőrzött. Noha a kétnyelvű kézirrattal kapcsolatban sem pontos adatok (dátum, készítés helye, megrendelő személye stb.), sem korabeli írásos források nem állnak rendelkezésünkre, a kódex átfogó elemzése révén, a különböző tudományágak (filológia, történeti nyelvészet, dialektológia, paleográfia, kodikológia, ikonográfia) módszereinek együttes alkalmazásával számos értékes új információhoz juthatunk. A kézirat átfogó vizsgálata a korábbi feltételezésekhez képest egészen új távlatokat nyitott mind az ófrancia szöveg keltezésével, mind az egyedülálló kétnyelvű kézirat keletkezésének történeti és társadalmi vonatkozásaival kapcsolatban.

Dr. Egedi-Kovács Emese, tudományos munkatárs
ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

FARKAS ZOLTÁN

A bizánci *dialektos*

Az előadás Michael Psellus tankölteményén (Poem. 6 Westerink) keresztül mutatja be a *techné grammatiké* tárgykörét, kiemelve a hagyományos nyelvtan oktatásának bizánci sajátosságait és a *dialektos* műszó értelmezési lehetőségeit.

Farkas Zoltán, PhD
PPKE BTK Történettudományi Intézet Medievalisztika Tanszék
Eötvös József Collegium Byzantium Központ

HORVÁTH JANKA JÚLIA

**Francia-bizánci kapcsolatok a középkor
regényirodalmában**

Egyes középkori, témájában vagy motívumkincsében görög ihletésű francia regényes irodalmi művek, illetve azok görög fordításainak példáján keresztül igyekszem feltárni, vajon a frank udvari kultúra milyen mértékben terjedt el a görög területeken, s az esetleges lokális sajátosságai mennyiben tükrözik a helyi társadalmi és politikai viszonyokat, mennyiben reflektálnak a megrendelői kör elvárásaira. Elsősorban a Floire és Blanchefleur, a Trója-regény, az Imperios és Margaróna, valamint a Tyros-i Apollonius regényének, illetve ezek görög adaptációinak példáján tervezem megvizsgálni Bizánc és Franciaország kulturális kapcsolatainak alakulását.

Horváth Janka Júlia
ELTE Irodalomtudományi Doktori Iskola

HORVÁTH LÁSZLÓ

***Historia fragmentorum. Hypereidés Démosthenés ellen
című beszédének töredékei***

Az előadás az új Hypereidés-szövegkiadás (*Bibliotheca Teubneriana*) előmunkálatainak részeként a rendelkezésre álló adatok összegzése, a korábbi szakirodalom pontosítása, műhelymunka. Kereken fél évszázada Gianfranco Bartolini teljes áttekintést közölt a *Démosthenés ellen* című beszéd papiruszának, a hat (?) csoportra szétesett töredékegyüttesnek történetéről, azonosításukról és lelőhelyeikről. A *habent sua fata libelli* közhelyszerű igazsága a Hypereidés-corpus történetének egészére helytálló, de még ezen belül is különösen fegyelemre méltó az, ami a Démosthenés–beszéddel történt: a szétszóratástól a részleges újraegyesítésig. Kalandos tudománytörténeti áttekintés.

Dr. Horváth László, PhD
ELTE BTK Görög Tanszék
ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

JUHÁSZ ERIKA

Manuél Malaxos (?) *Historia Patriarchicája*

A Konstantinápoly eleste utáni időszak megkerülhetetlen forrása a szakirodalomban *Historia Patriarchica* címmel emlegetett (az 1454 és 1578 közötti évek eseményeit tárgyaló) történeti munka. A török uralom alatt működő konstantinápolyi patriarchák történetének tanulmányozása során – görög nyelvű dokumentumok hiányában – elsősorban erre a forrásra támaszkodhatunk. Fontossága ellenére a műnek nem létezik mértékadó kritikai kiadása; utoljára 1849-ben, a bonni corpusban jelent meg. Az előadás az új kiadás előmunkálatairól számol be, különös tekintettel a mű szerzője, forrásai és utóélete kapcsán felvetődött vitás kérdésekre.

Dr. Juhász Erika, PhD
ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

JULIE MINAS

Simone Weil: az *Ilias* filozófusi olvasata

A második világháború előestéjén, az Európát megrázó eseményeket átélve Simone Weil újraolvasta az Iliast. Az ókori eposz meghatározó hatásokkal volt gondolkodására, filozófiájának több alapvető fogalmát formálta meg. Ilyen az erő, a hatalom, de az egyén és az individuum, az emberi méltóság és a szerelem is. Az előadás az eposz egyes részeinek elemzésével a Simone Weilre gyakorolt hatások eredőjét és mértékét igyekszik bemutatni.

Julie Minas

ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

KOVÁCS ISTVÁN

Xenophón hatása Ióannés Kinnamos történetírói munkásságában

Ióannés Kinnamos, I. Manuél Komnénos bizánci császár titkára és udvari történetírója munkájában a császár és apja (II. Ióannés) uralkodását dolgozta fel. Történeti művébe a kor szokásianak megfelelően a klasszikus irodalmi hagyományt is beépíti, Xenophón Kyros nevelkedését taglaló művére pedig hivatkozik is. Előadásomban a két mű viszonyát szeretném bemutatni tartalmi szinten és szövegszerűen is.

Kovács István
Debreceni Egyetem BTK Történelmi Intézet
ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

MÉSZÁROS TAMÁS

**Hogyan irtsunk bolhát? Egy újabb marginália a
Monacensis graecus 307a jelzetű kéziratban**

Laonikos Chalkokondylés történeti műve harminckét kéziratban maradt fenn teljes vagy töredékes formában. Bár a Chalkokondylés-kéziratok a kisebb-nagyobb javításokat és alcímeket leszámítva általában nem kényeztetnek el bennünket lapszéli bejegyzésekkel, a Bayerische Staatsbibliothek *Monacensis Graecus 307a* jelzetű kódexe több érdekes margináliát is tartalmaz. Jelen előadásban a 237^v *folium*án olvasható, négy soros margináliához kapcsolódó főbb kérdéseket kívánjuk bemutatni.

Dr. Mészáros Tamás, PhD
ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

NAKOS KONSTANTINOS

Dimitrisz Hadzisz munkásságának jelentősége az újgörög görög irodalom magyarországi elterjedésében

Dimitrisz Hadzisz tanári és írói munkásságának bemutatása magyarországi tartózkodása alatt. Az előadásban szó lesz az általa szerkesztett antológiáknak a magyar irodalmi életben keltett visszhangjáról.

Nakos Konstantinos
ELTE BTK Görög Tanszék
ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

SOLTI DÓRA

A görög szabadságharc magyarországi recepciója

Az előadás témája a magyarországi filhellén mozgalom történetének áttekintése, az 1821. évi szabadságharcban részt vevő magyar önkéntesek bemutatása, a szabadságharc recepciója a XIX. századi magyar irodalomban, valamint a magyar önkénteseknek a görög emlékezetpolitikában betöltött szerepe.

Solti Dóra
ELTE BTK Görög Tanszék
ELTE Eötvös József Collegium Byzantium Központ

SIMON LAJOS ZOLTÁN

Janus Pannonius és a tenger (*Paneg. Marc. 314–446*)

Jacobus Antonius Marcellus velencei patrícius hosszú tengeri kalandozásának leírása régóta foglalkoztatja a kutatókat. Az értelmezők némelykor a nagy földrajzi felfedezések korai visszhangját vélték fölismerni Janus e legterjedelmesebb epikus művében, s míg Dante Isteni Színjátékának hatása fölmerült, az antik előképek részletes vizsgálatával azonban mindeddig nem foglalkoztak. Előadásunkban tehát a leírás klasszikus allúzióinak azonosítása alapján kíséreljük meg a Janus életművében egyedülálló útleírás értelmezését.

Simon Lajos Zoltán

SZÁSZ KEVE

**Hunyadi-eposz a XVI. századból. Elias Corvinus:
Ioannis Hunniadae res bellicae contra Turcas
(1572–1575)**

Elias Corvinus Lepantói győzelem apropójából írt panegyrikusával ezidáig gyakorlatilag nem foglalkozott a kutatás, bár a mű több szempontból is figyelemre méltó. Előadásomban ezek közül kiemeltebben foglalkozom a mű magyar vonatkozásaival, illetve annak Alexander Cortesius *De Laudibus Bellicis Matthiae Corvini Hungariae Regis* című panegyrikusával való párhuzamaival.

Szász Keve
ELTE BTK Eötvös József Collegium

SZEBEHLECKY BORBÁLA

***A tudós és hasznát hozó Hermész szolgálatában –
Georgios Zaviras kézirati hagyománya***

Az előadás Georgios Zaviras, az első magyar görög diaszpóra szellemi vezetőjének tartott tudós és szerény kereskedő kézirati hagyományának feltárásához kapcsolódó összegzés, a korábbi szakirodalom adatainak felhasználása. Horváth Endre 1937-ben közölt *Zavirasz György élete és munkái* című alapl művének közlése óta Zaviras művei szétszóródtak, megsemmisültek, elérhetetlennél váltak, annak ellenére, hogy a magyar neogrécisztika majd minden jeles képviselője Zaviras hagyatékát, elvesztett műveit kutatta. Jelen összefoglaló a tudománytörténeti áttekintés után a Zaviras hagyaték 21. századi állapotát és a megmentésére tett kísérleteket ismerteti.

Szebehleczy Borbála
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola
Ókortudományi Program

TÖRÖK ÁBEL

**Magyarok a *Moreai Krónikában* –
III. Béla leszármazottai a keresztes államokban**

Előadásomban a *Moreai Krónikában* megjelenő magyarok szerepét és megítélését vizsgálom. Mindenekelőtt bemutatom azokat a szöveghelyeket, amelyekben a *Krónika* megemlíti a magyar népet vagy a Magyar Királyságot, majd összehasonlítom ezeket más ófrancia és bizánci görög nyelvű, kortárs irodalmi és történeti művek olyan részleteivel, amelyekben szintén említésre kerülnek a magyarok. Arra kutatom a választ, miért beszél az általában Bizánc-közeli, illetve a Bizánci Birodalom utódállamait segítő magyarokról az ellenséges keresztes államok történetét megörökítő *Krónika* a többi korabeli – magyarokhoz közelebb álló – forráshoz képest elismerőbb hangon, dicsérőbb kifejezésekkel. Miután bemutattam a moreai eseményekben szerepet játszó magyarokat és a *Krónika* azon részleteit, amelyekben a szerző megemlíti őket, III. Béla leszármazottainak szerepét tekintem át.

Török Ábel
ELTE BTK Eötvös József Collegium

**Újasszír és újbabiloniai
istenvilág és rituálék**

Időpont: 2022.05.21.

Helyszín: B405

BÁCSKAY ANDRÁS

**Amulettkő listák egy
késő babiloni uruki magánarchívumban**

Az amulettkőlisták a mezopotámiai vallási-mágikus szöveghagyomány egyik legfontosabb csoportját alkotják, e szövegek a démonok támadása, illetve különböző betegségek ellen használatos lánc amulettek összetevőit írják le. Az amulettkőlistákat tartalmazó ékírástos táblák zöme az első évezredből származik, általában ráolvasópapokhoz köthető tudományos könyvtárak állományának részét képezik. Az előadás egy a késő-babiloni Urukban feltárt magán archívumból származó három amulettkő listát mutat be. Az előadás során tárgyalni kívánt szövegek jelentősége egyrészt abból fakad, hogy e táblák egy részét csak ékírástos kópia formájában publikálták 1949, másrészt a bemutatott táblák nem valamely tudományos könyvtárból, hanem adminisztratív szövegeket tartalmazó magánarchívumból származnak.

Dr. habil. Bácskay András, egyetemi docens
PPKE BTK Ókortörténeti Tanszék

LŐRINCZ HUBA

**Újasszír füstölőállványok
a paloták és templomok szférájából**

A mezopotámiai füstölési rituáléknak (akkád: *qutāru*) széleskörű alkalmazási területe ismert, a szüléstől a gyógyászaton át a jóslásig. Hasonló változatosság a füstölőtípusokról is elmondható, amelyek nemcsak anyaguk (kő vagy fém), hanem méretük és kiképzésük alapján is kategorizálhatók. Előadásomban e tárgyak egy általam összegyűjtött csoportját mutatom be, amelyek a régészeti leletek és képi ábrázolások alapján az újasszír paloták és templomok szférájához kötődnek. A csoport kapcsán kitérek a rajtuk megjelenő díszítések és a tárgyakhoz kapcsolódó mitológiai ikonográfia értelmezési lehetőségeire is.

Lőrincz Huba, MA hallgató & munkatárs
ELTE BTK
MTA-ELTE Lendület Újasszír és Újbabiloni Pecséthengerek
és Istenvilág Kutatócsoport

NIEDERREITER ZOLTÁN

Pazuzu

Az előadásom első részében Pazuzu alakját vizsgálom a ráolvasások tükrében. Ehhez két feliratos szobrocskát szeretnék bemutatni. Átaluk megismerhetjük a Pazuzu-amulettek alkalmazási közegét, a ráolvasások során alkalmazott eszközöket és rituálékat, továbbá a mezopotámiai démonvilág egyik alakjának szerepét. Előadásom második részében Pazuzu ábrázolásait gyűjtöm össze a gliptika világából, illetőleg ezen ábrázolásokat hasonlítom össze a démon más hordozókról ismert megjelenési formáival.

Niederreiter Zoltán, PhD, egyetemi adjunktus
ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

ROBOZ ÉRIKA

A lesújtó istenség és a lesújtó oroszlándémon (ugallu) páros ábrázolásának ikonográfiai értelmezése a Kr. e. 1. évezredesi Mezopotámia művészetében

A lesújtó pozícióban megjelenített férfi istenség és az oroszlándémon (*ugallu*) párban történő ábrázolásával a monumentális újasszír palotarelieftől a szobrokon keresztül egészen a gliptikáig találkozhatunk a Kr. e. 1. évezredesi Mezopotámia művészetében. A két figura külön ikonográfiai életúttal rendelkezik: míg az embertestű, oroszlánfejű, madárkarmokkal rendelkező démon ikonográfiája egészen az óbabiloni korszakig (Kr. e. 2. évezred eleje) nyúlik vissza. Az összefoglaló elnevezéssel illetett ún. lesújtó istentípus különféle ábrázolásai Anatóliától, Szíria-Palesztinán, Egyiptomon, és Mezopotámián keresztül a Mediterráneum térségéig több ókori keleti kultúra régészeti leletanyagában különböző korszakokban megtalálhatóak, ám a típus egyik képviselője, a szarvkoronát, illetve mindössze egy rövid tunikát viselő, szakállas lesújtó istenség kifejezetten az Kr. e. 1. évezredesi mezopotámiai művészet egyik jellegzetes alakjaként gyakran jelenik meg az oroszlándémon társaságában. A két figura ikonográfiáját tekintve egyértelműen az lesújtás-motívum jelenti az elsődleges kapcsolódási pontot: párosukat különféle tárgyakon örökítették meg az újasszír és újbabiloni művészetben. Előadásomban az ún. lesújtás-motívum vizsgálatával, illetve a motívumhordozó tárgyak funkciójának áttekintésével keresem a választ a két figura közti ikonográfiai

kapcsolat lehetséges magyarázatára és közös ábrázolásuk vallástörténeti értelmezésére.

Dr. Roboz Erika, munkatárs
Szépművészeti Múzeum
MTA–ELTE Lendület Újasszír és Újbabiloni Pecséthengerek
és Istenvilág Kutatócsoport